

I.

AZ OSZK 1979-BEN

Az Országos Széchényi Könyvtár működése 1979-ben

A felszabadulás óta először fordult elő a könyvtár életében, hogy az évet létszámemelés nélkül, sőt a rendelkezésre álló anyagi eszközök számottevő gyarapodása nélkül kezdtük el. Az extenzív fejlesztés időszakának ez a lezárulása szükségképpen az erők koncentrálására és az intenzív fejlesztés útjainak kimunkálására kényszerítik az intézményt. A társadalmi környezet megváltozott gazdasági feltételei között kell — a racionalizálás és a takarékoság szigorú szem előtt tartásával — működésünk jelenlegi színvonalát fenntartani, sőt bizonyos szerény mértékű fejlesztést is elérni.

A nemzeti könyvtár alapfeladatait a nehézségek ellenére is sikerült teljesíteni. Gyűjteményeink számottevő növekedést értek el, az év folyamán jóváhagyott új *Gyűjtőköri Utasítás* a gyarapítási munkához szilárd elvi alapot ad. A feldolgozás lépést tartott a beszerzéssel, a munkamenet-korszerűsítések, a tipológiai meghatározások és a különféle szabályozások a feltáró munka színvonalát pozitívan befolyásolták. Tovább dolgoztunk a *Magyar Nemzeti Bibliográfia* rendszerének továbbfejlesztésén, napirendre került az időszaki kiadványok cikkeit feltáró kurrens bibliográfia reformja. Retrospektív bibliográfiai munkánk kiemelkedő eredménye, hogy ez évben nyomdába került a *Magyar Könyvészet 1921—1944* c. 10 kötetesre tervezett kiadványsorozat első kötete és átadtuk az Akadémiai Kiadónak a *Régi Magyarországi Nyomtatványok* második kötetét (1601—1635). Tovább folytattuk a hungarika-program megvalósítását, amelyhez ez évben is számottevő célhiteleket használhattunk fel. Ennek keretében indítottuk meg a sajtó-bibliográfiai munkákat és az 1801 előtti magyarországi szerzők és műveik nyilvántartásba vételét.

Az év folyamán sokat foglalkoztunk a nemzeti könyvtár állományának biztonságával és védelmével s lépéseket tettünk a dokumentum- és információszolgáltatás korlátozására. Olvasó- és tájékoztató szolgálatunk továbbra is az ismert nehéz körülmények között látta el feladatát. A központi szolgáltatások területén a minőség, a gyorsaság és a gazdaságosság követelményeinek igyekeztünk eleget tenni. Eredményeikről számolhatunk be a könyvtárközi kölcsönzés és a központi katalógusok tekintetében.

Fejlesztő munkánk előterében az integrált feldolgozás módszereinek ki-munkálása, az MNB gépi rendszerének továbbfejlesztése, és az MNB-rekordok további hasznosítása álltak. Továbbra is tevékeny részt vállaltunk

az országos és a nemzetközi információs rendszerekben és vizsgáltuk a nemzetközi rendszerek (pl. ISDS) nyújtotta lehetőségek hazai kiaknázásának módjait.

Kétéves kényszerű szünet után, eredeti helyén, a volt ferences kolostorban újra megnyithattuk s a látogatók és kutatók rendelkezésére bocsáthattuk a Gyöngyösi Műemlékkönyvtárat.

Nehézségeink továbbra is elsősorban a vári épület átadásának elhúzó-dásából fakadnak: a munkahelyek szétszórt és meg nem felelő elhelyezése, az állomány gyakori ide-oda szállítása a munkát rendkívül megnehezítő tényezők. A helyhiány gátat vet a fejlesztésnek s ez különösen nyomasztó azokon a területeken, ahol az elmaradás más részlegek munkáját hátráltatja (pl. sokszorosítás), vagy az állomány épségét veszélyezteti (a kötészeti és restauráló részlegek szűk kapacitása).

A KÖNYVTÁR GYŰJTEMÉNYEI

Gyűjtőkör

Elkészült és az év folyamán hatályba lépett az új *Gyűjtőköri Utasítás*. Az utasítás mellékleteként kidolgoztuk a törzsgyűjtemény (könyv + periodikum) hungarika-gyarapításának korszakok és dokumentumtípusok szerint részletező szabályzatát is.

A gyűjteményhatárok tisztázása érdekében a Plakát- és Kisnyomtatványtár átadta a Színháztörténeti Tárnak a színházi vonatkozású kisnyomtatványokat az 1861–1900 közötti időszakból. Megtörtént a csoportos feldolgozású hivatali és használati nyomtatványokból a periodikusan megjelenők leválasztása (1976-tól) és az I. főosztálynak való átadása, azaz a törzsgyűjteményhez való csatolása.

Állomány, állományépítés

Könyvtárunk állománya 1979-ben 24 859 kötet könyvvel, 6568 évf. időszaki kiadvánnyal, 18 103 db kézirattal és 74 906 db egyéb dokumentummal, összesen tehát 124 436 könyvtári egységgel gyarapodott. Az év folyamán az állományból törölt egységek száma 531, így a tényleges gyarapodás 123 905 egység, lényegesen több az előző évekenél. (1977: 109, 1978: 89 ezer) A könyvtár állománya 1979. december 31-én 5 653 915 könyvtári egység volt.

A dokumentumtípusok szempontjából a különgyűjteményi gyarapodás növekedése jelentős, de nőtt a törzsgyűjtemény (könyv + időszaki kiadvány) részére beszerzett kiadványok száma is. A különgyűjteményi dokumentumok közül a kéziratok, a képek, metszetek (köztük a színházi fotók) és az ún. „egyéb” dokumentumok (pl. színházi díszlet- és jelmeztervek) gyarapodása volt számottevően magasabb az előző évek átlagánál.

A könyvek gyarapodásának az előző évhez viszonyított nagyarányú csökkenése csak látszólagos (1977: 44, 1978: 24 ezer), eddig ugyanis a csoportos feldolgozású hivatali és használati nyomtatványokat (pl. telefon-

könyv, menetrend stb.) a statisztika a könyvek között szerepeltette. E nagyrészt könyvformátumú, de tartalmukban szekundér jelentőségű, a „könyvszintet” információs értékükben el nem érő művek nem a törzsállomány könyvgyűjteményébe, hanem a Plakát- és Kisnyomtatványtár állományába kerülnek. Nyilvánartásainkban a „könyvek” klasszikus kategóriájából való kirekesztésük így mindenképpen helyes volt.

A beszerzés forrását tekintve a kötelezpéldány, a csere és a saját előállítás nagyjából azonos szinten maradt, jelentősen növekedett azonban az ajándékként állományba vett anyag, ide számítva a Főlépéldány Központtól igényelt dokumentumokat is. Viszont sajnálatos módon tovább csökkent a könyvek — már 1978-ban is visszaeső tendenciát mutató — vételből származó gyarapodása. Oka ennek részben a könyvimport nehézsége, részben pedig az OSZK kötelezpéldány-részesedésének csökkenése az új elosztási rendszer következtében. A számunkra szükséges többépléldányok beszerzése ugyanis — elsősorban a nem-könyvkereskedelmi forgalomba kerülőké — meglehetősen lassú és nem mindig eredményes.

Több évre visszanyúló erőfeszítések és kísérletek után a Színháztörténeti Tárnak sikerült több színházzal megegyeznie a színháztörténet számára oly fontos rendezői és sűgő-szövegpéldányok megszerzése kérdésében. Több száz példányhoz jutottunk így, részben ajándékként, részben fényképezendő kölcsönpéldányként.

A hungarika-hiánypótló tevékenység köréből ki kell emelnünk a hungarika-feltáró külföldi tanulmányutak jelentőségét. E kutatóutak hosszabb távon értékes és nálunk hiányzó hungarika-dokumentumok másolat formájában való megszerzését eredményezik. Így az elműlt évek cseh-szlovákiai és jugoszláviai kutatásai során feltárt színházi dokumentumok mikrofilmjeivel gyarapodott ez évben a Színháztörténeti Tár. A Régi Nyomtatványok Tárnak munkatársai sikeres krakkói, prágai és zágrábi hungarika-kutatást folytattak s a másolatok beszerzését folyamatosan végzik. (1979-ben mintegy 50 db.) A Zeneműtár egy 1978-as ausztriai út eredményeképpen Goldmark-gyűjteményét gyarapította jelentős dokumentumok másolataival. Hasonló gyarapodás várható az idei egy-egy hónapos zenei, ill. térkép-hungarikumok NDK-beli, ill. szlovákiai kutatásai nyomán.

Annak eredményeképpen, hogy 1979 októberétől a Nemzetközi Csere-szolgálat a Gyarapítási osztállyal közös főosztály keretébe került, megkezdődött a gyarapítási és cseretevékenység rész munkafolyamatainak szorosabb összehangolása is.

Az újabb szerzeményű és magyar vonatkozású régi nyomtatványok általában magyarországi szerzők külföldön megjelent munkái, amelyek között eddig ismeretlen RMK-mű is akad. (David Frölich *Newer und alter Schreib-Calendar*-ja, Nürnberg, 1654. és Zachariás Trinkell *Maior Dei gloria* c. műve, Bécs, 1656.), Andreas Dudith *Quaestio ubi vera et catholica Iesu Christi ecclesia invenienda sit* (Hanoviae, 1610) c. művének eddig csak külföldi példánya volt ismeretes. Kevés művel szerepel a hazai közgyűjteményekben a nagyszombati születésű s hosszabb ideig Rómában a jezsuita rend évkönyveit szerkesztő Nádasai János. Most több munkája került állományunkba: *Annuae Literae Societatis Jesu* (Dillingen, 1658. RMK. III. 2012) *Heroes et victimae charitatis Societatis Jesu* (Roma, 1658. RMK. III. 2016.).

A nem magyar vonatkozású művek közül tudománytörténeti szempontból jelentős gyarapodás a hadvezéri képességeivel elsősorban Itáliában és Németalföldön híressé vált Lelio Brancaccio *Della nova disciplina et vera arte militare* című munkájának szép Aldina kiadása (Venezia, 1585.), valamint Alonso Tostado-nak a későközépkori polihisztorok egyikének több ritka műve. A 16. századi nyelvoktatás fontos segédkönyveiként tartják számon azokat a bilinguis-kiadásokat, amelyekből most egy francia—latin Terentius-kötetet (Les six comedies. Paris, 1572.), valamint egy görög—latin Aisopos Fabulae-kiadást (Tübingae, 1546.) sikerült megszerezni. A természet-tudományos ismeretek fejlődését dokumentálja több Aristoteles-kiadás: *De natura libri 8.* (Parisiis, 1562.), *De coelo libri 4* (Parisiis, 1562.), *De mundo* (Parisiis, 1563.), *Meteorologicorum libri 4.* (Parisiis, 1562.)

Szótáriródmunk újabb gyarapodása az ismert, többnyelvű Calepinus-kiadáson (Basileae, 1538.) kívül Johannes Scapula *Lexicon Graecolatinum*-ának Henricus Stephanus-féle átdolgozása (Genève, 1598.) Petrus Dasypodius *Dictionarium Latinobohemicum et Bohemicolatinum*-ja (Olomucii, 1560—62.). A helyesírás egységesítését szolgáló korai művek egyike az ifjabb Aldus Manutius *Orthographiae ratio*-ja (Venetiis, 1561.). A geográfiai és kartográfiai tudománytörténeti kutatásokhoz értékes gyarapodás Ptolemaios több munkája (Opera, Basel, 1541. Geographia. Venezia, 1598.). Jelentős építészettörténeti mű Vitruvius *De architectura*-ja (Lugduni, 1552.), valamint Sebastiano Serlio *Tutte opere d'architettura* című kötete (Venetia, 1584.).

Az orvostudomány elméleti és gyakorlati, népszerű művei közül említést érdemel Galenos *Opera*-ja (Venetiis, 1544.), a *Regimen sanitatis* címszó alatt ismert szakkönyv több változata (Francoforti, 1559. Venetiis, 1587.), Walter Ryff: *Practicierbüchlin bewerter Leibartzney* (Frankfort am Meyn, 1574.), Franciscus Valleriola *Loci medicinae communes-e* (Venetiis, 1563.). A világ megismerésének fokozódó vágyáról és lehetőségeiről tájékoztatnak újabb útkönyveink: Franciscus Schottus *Itinerarium Italiae*-ja (Antverpiae, 1600.), valamint Jan Huygen van Linschotten keletindiai utazásának beszámolója (T'Amstelredam, 1596.). Végül nyomdatörténeti szempontból és ritkasága miatt egyaránt figyelmet érdemel a csupán nyolc évig működő Thierhaupten-i bencés kolostor nyomdájának néhány terméke, köztük az egykori Márton-napi népszokást értelmező munka, Melchior de Fabris *Von der Martins Gans* című prédikációja (1595.)

Az újabkori nyomtatványok között is számos ritkaságnak számító hazai, ill. külföldi hungarikum van, pl. az id. Wesselényi Miklós *Elein való megtérésének gyümöltse* c. miniatúr könyve 1773-ból (megj. Kolozsvárt), Czeglédi István, Losonczy István, Pien Ignaz 18. században megjelent művei, Born Ignác, Liszt Ferenc, Mikszáth Kálmán, Petőfi Sándor külföldön megjelent művei. Kiemelkedő érdekességű új szerzemény Miguel Serveto *Christianismi restitutio* (Nürnberg, 1553.) c. művének 1790-es reprintje, R. Descartes *Discours de la methode*-jának első kiadása (Leyden, 1637.) és Martinovits Ignác *Physiologische Bemerkungen über den Menschen* (St. Petersburg 1787.) c. munkája. Az egyéb ritkaságok közül megemlíthetjük a Koppi Károly könyvtárából származó N. Cabeo *Philosophia magnetica in qua magnetis natura penitus explicatur* (Ferrara 1629.) c. művét, a Sárvány

Ferenc könyvtárából származó Kepler-művet, amely editio princeps (*Ad Vitellionem paralipomene...* Francofurti, 1604.), J. Furtenbach *Architectura universalis* (Ulm, 1635.) c. művét, a legújabbak közül pedig Le Corbusier két művét.

Az újonnan beszerzett segéd- és kézikönyvek sorából idézzük az új spanyol enciklopédiát (*Diccionario enciclopédico Espasa*. Tomo 1—12. 8. renov. ed. Madrid 1978, 12 db), a török etimológiai szótárt (*Etimologicseszkij szlovar' tjurszkij jazükov*. Moszkva 1978.), több könyv- és tudománytörténeti értékű katalógust, ill. bibliográfiát (Norton, F. J.: *A descriptive catalogue of printing in Spain and Portugal, 1501—1520*. Cambridge 1978. — Tchemezine, Avenir: *Bibliographie d'éditions originales et rares d'auteurs français des XVe, XVIe, XVIIe et XVIIIe siècles contenant environ 6.000 fac-similés de titres et de gravures*. Paris, 1927—1933. Reprint: New Jersey 1973. — Vicaire, Georges: *Manuel de l'amateur de livres du XIXe siècle, 1801—1893. Editions originales*. — *Ouvrages periodiques illustrés...* Paris 1894—1920. Reprint: New Jersey 1973. — Kroker, Ernst: *Katalog per Büchersammlung der Deutschen Gesellschaft in Leipzig. Bibliotheca Societatis Teutonicae saeculi XVI—XVIII.* „2 Bde. Leipzig 1971. — *Wolfenbüttel. Herzog August Bibliothek. Verzeichnis medizinischer und naturwissenschaftlicher Drucke 1472—1830. Teil B. Chronologischer Index. Teil C. Ortsindex*. 1976—1978.), valamint egy-egy színházi, ill. zenei vonatkozású segédkönyvet (*Teaterord — Leikhusord — Teatterisanoja — Theaterwörter — Theatre words — Termes de théâtre*. Ed. by Niklas Brunius ... Stockholm 1977. — Stieger, Franz: *Opern-lexikon. Teil. 2. Komponisten-Lexikon*. Bd. 1—3. Tutzing 1978.)

Az időszaki kiadványok sorából kiemelkedik az első amerikai magyar újság, az 1853-ban megjelent *Magyar Száműzöttek Lapja* összesen hat száma közül három, az Arany János szerkesztette *Koszorú* c. folyóirat 1863-as évfolyama és az 1944. novemberi *Magyar Újság Híradójának* néhány száma.

A Kézirattár középkori gyűjteményének értékes gyarapodása két 14. századi pergamenkódex, amelyek tematikájukban és rendeltetésükben is egységet képeznek: mindkettő prédikációgyűjtemény, valószínűleg egy gyakorló prédikátor forrásgyűjteményeül szolgálhattak.

Az újabbkori gyűjtemény érdekes új szerzeménye a Csillag-féle autográfgyűjtemény, amely híres, 18—19. századi német, osztrák és magyar írók, költők, zenészerzők, festők, szobrászok, tudósok és államférfiak autográfjait tartalmazza. (Lessing, Wieland, Eichendorff, Fontane, Chamisso, Grillparzer, D'Albert, Kretzser, id. J. Strauss, Alt, Dore, Eötvös József, Schlegel, Haeckel, Görgey, Savoyai Jenő kézírásai.) 48-as vonatkozású két kisebb kézirategyüttes, a Bohus-Szógyén család és a Wargha-család gyűjteménye. Előbbi különösen a világoi fegyverletétel, majd Görgey Artúr élettörténete szempontjából tartalmaz értékes forrásanyagot, utóbbi a szabadságharc utáni eseményekkel kapcsolatban szolgál új adalékokkal a történészeknek. Ez a kézirategyüttes őrizte meg számunkra a *Magyar Száműzöttek Lapja* c. new-yorki emigrációs újság néhány számát, Kossuth Lajos egy levelét, továbbá Petőfi Sándor könyvtárának egy minden kétséget kizáróan hiteles, eddig lappangó darabját, egy Teubner-kiadású kis Sallustius-kötetet, melyben Petőfi a possessor-bejegyző.

A legújabbkori kéziratok gyűjteménye újabb Vajda János és Ady Endre autográfokkal gazdagodott. A közelmúlt politikai-irodalmi arculatának megírásához értékes adalékokat szolgáltatnak a Csécsy Imre-hagyaték újabban megszerzett részei, a Vörös Vince megőrizte egykori Parasztszövetség iratanyaga, Németh László jogi képviselőjének, Muraközy Tamásnak hagyatéka. Értékes gyarapodásunk Rónay György írói hagyatékának egy része, valamint Mécs László verskéziratai és Mórincz Zsigmond levelei. A zenei vonatkozású dokumentumok közül megemlíjtjük a Léhner-vonósnégyes történetének kéziratot dokumentumait, Palló Imre operaénekes hagyatékának kéziratot részét, Bartók Béla és Maurice Ravel levélmásolatait, illetve Gustav Mahler és Goldmark Károly leveleit.

A Zeneműtár kiemelésre méltó új szerzeményei egy eddig ismeretlen, kiadatlan Dittersdorf-szinfónia eredeti kéziratot partitúrája, továbbá huszadik századi magyar zeneszerzők (Farkas Ferenc, Kárdos István, Kiszely Gyula, Kósa György, Perényi Géza, Soproni József) zeneművei eredeti kéziratotai.

A Színház-történeti Tár díszlet- és jelmezterv gyűjteményének jelentős gazdagodása Nagyajtay Teréz több mint ezer jelmezterve, valamint Rajkai György díszlet- és jelmeztervei. A Vígszínház 1949–1978 közötti műsorából több száz sűgő-, rendező- és ügyelőpéldányt szereztünk be. Érdekes gyarapodás a magyar cirkusz történetének 7 albumra terjedő, átfogó gyűjteménye és dokumentációja plakátokban és képekben a 19. század közepétől napjainkig. Az 1978/79-es évad fővárosi és vidéki színelőadásairól mintegy kétezer darab fényképet szereztünk be.

A beszerzésre fordított összeg 6,9 millió volt, de ebből 1,9 millió a nemzetközi kiadványcsere részesedése. Ez utóbbi újabb jelentős növekedéséhez jelentősen hozzájárult a külföldi cserepartnerek számára előfizetett folyóiratok árának mintegy 30 százalékos emelkedése.

A Gyarapítási Osztály folyamatosan ellátta a hatáskörébe utalt ún. hatósági feladatokat. (Szakértői értébecslések, könyvkiviteli engedélyek, védettségi ügyek.)

A szocialista országok nemzeti könyvtárai együttműködése keretében az állományépítéssel foglalkozó szakértői bizottság 1979-es, sorrendben harmadik konferenciáját Budapesten tartotta, könyvtárunk rendezésében. A konferencián a szocialista országokat 12 küldött képviselte. A szakbizottság munkájában első ízben vettek részt Kuba és Románia képviselői. Ugyancsak első ízben jelezte érdeklődését levélben a Mongol Népköztársaság Nemzeti Könyvtára. A konferencia központi témája „A nemzeti könyvtárak belföldi dokumentumbázisának alakítása és a patriotikagyűjtés problémája” volt. A konferencián elfogadott ajánlások hozzásegítik a szocialista országok nemzeti könyvtárait munkájuk fokozottabb összehangolásához.

Feldolgozás és katalógusrekonstrukció

A könyvek feldolgozásában az előző évben már kialakított optimális átfutási időt sikerült zökkenőmentesen megtartani. A törzsgyűjteménybe tartozó könyvek feldolgozása keretében mintegy 18,8 ezer címleírás, ill. rávezetés és 13,8 ezer szakozás készült el. Az egyedi címleírásra kerülő kötelespéldányok száma minden eddigi évet meghaladó volt (6360).

Az időszaki kiadványok feldolgozásában már egységesen az új tipológiai meghatározások érvényesültek. A teljes gyűjtemény rekatalogizálása — az elkészült címléírás-, közreadói- és szakrendszer-szabályzatok alapján — tervszerűen folyt. (Rekatalogizálásra került mintegy 14 ezer kötet). Az új feldolgozási szabályzatokhoz igazodott már az új indulású periodikumok és az eddig feltáratlan, csoportos anyagként kezelt időszaki kiadványok feldolgozása, valamint a már rekatalogizált címek kurrens köteteinek folyamatos adatvezetése is. Ennek keretében 17 234 címléírás, ill. rávezetés készült el.

A törzsgyűjtemény katalógusainak szerkesztése minden területen összhangban volt a gyarapodás és feldolgozás mennyiségével és ütemével. Fellállításra került az időszaki kiadványok új szolgálati katalógusa és megkezdődött az új olvasói katalógusok szerkesztése is. Jó ütemben haladtak a sorozati számrendes katalógus munkálatai. A könyv- és periodika katalógusok évi kurrens gyarapodása mintegy negyedmillió cédula volt. A tervezettnél lényegesen nagyobb ütemű volt az olvasói betűrendes- és szakkatalógusok rekonstrukciója.

A könyvtári futószalaghoz tartozó valamennyi területen komoly erőfeszítéseket tettek a munkamenet és szervezet ésszerűsítése, korszerűsítése érdekében. Ezek a törekvések és az eddig megvalósított eredmények nemcsak ezt az évet, de az elmúlt három-négy évet egyaránt jellemezték. 1979-ben a szervezeti korszerűsítés területén a hangsúly a *Magyar Nemzeti Bibliográfiával* párhuzamosan történő feldolgozás kiküszöbölésére, az ehhez szükséges munkaszervezeti módosítások kidolgozására esett. Ennek érdekében elemző vizsgálat foglalkozott a párhuzamos nyilvántartások számbavételével, a dokumentumtípusok gyűjtési és bibliográfiai szempontú kategorizálásával, a katalógusok információs adatmennyiségének elemzésével, a gyarapítási nyilvántartások rendszertervezésével, a bibliográfia és katalógus számára történő szakozás egybevetésével, az új rendszerű cédulaszorosítás technikai menetének kidolgozásával.

Katalogizálási szakembereink közül többen részt vettek a Szabványügyi Hivatal által szervezett szabványtárgyalásokon, ill. a szabványszövegek előzetes kidolgozásában vagy véleményezésében. (A bibliográfiai leírás besorolási adatai, az időszaki kiadványok bibliográfiai leírásának szabványtervezete.)

A különgyűjtemények feltáró munkája során a Kézirattárban elkészült Kovács Máté hagyatékának feldolgozása s folyamatban van Keresztury Dezső személyi fondjának rendezése. Ezévből kezdtek el Elek Artúr, Juhász-Nagy Sándor és Keleti Artúr hagyatékának feldolgozását. A Bartonic-féle latin kódexkatalógus pótkötetének munkálatai előrehaladtak és a tervek szerint 1980-ban a kéziratlezárás stádiumába jutnak. Az újkori latin kötetes kéziratok katalógusának munkáját sikerült újra napirendre tűzni. Itt egy 10–12 kötetes kéziratkatalógus-vállalkozásról van szó, mely magyar viszonylatban eddig a legnagyobb ilyen terv; amellet anyaga lényegében készen van, csupán egy általános — de annál igényesebb — revízióra, kevés kiegészítésre, illetve átalakításra van szükség.

A Régi Nyomtatványok Tára a Fölőpéldány Központtól átvett százszáz kötetnyi régi anyag — közte régi magyar és antikva művek — rende-

zésével és feldolgozásával foglalkozott és folytatta az antikvakatalógus kiadásra való előkészítését. A Zeneműtár munkájában kiemelést érdemel a Dohnányi-hagyaték analitikus feltárása. Folytatódott a még katalogizálatlan zenei kéziratok feldolgozása és az 1952-ig Magyarországon előállított zenei hanglemek adattárának építése. A RISM-munkák keretében külső állományok feltárását, ill. filmetetését végezték (Veszprém, Szombathely, Kőszeg). A Színháztörténeti Tár folytatta a különböző színházi dokumentumok (színdarabok, fényképek, jelmeztervek) feldolgozását és megkezdte segédkönyvtári anyaga analitikus feltárását. A Térképtárban tovább folyik a kéziratok térképek katalogizálása és rekatalogizálása. Sokrétű munkát jelentett az év folyamán az Országgyűlési Könyvtártól kapott, ott feleslegessé vált térképek és atlaszok rendezése, behasonlítása, feldolgozása (Az állományba végül mintegy 1200 egység került.) A Plakát- és Kisnyomtatványtár a kurrens feltáró munka mellett az év folyamán átrendezte a metszet- és a plakátgyűjteményt.

A különgyűjtemények katalógushelyzetét súlyosan befolyásolta az a tény, hogy a katalóguscédulák előállítására hivatott adréma üzem egyik préselőgépének egész éves működésképtelensége miatt a törzsgyűjtemény igényeinek maradéktalan kielégítése mellett a különgyűjteményi katalógusok cédulaszükségletét csak mintegy 50 százalékban tudták kielégíteni.

A nemzetközi együttműködés keretében elkészült az ISBD/A (régii könyvek) szabványtervezetének részletes véleményezése, kiegészítő javaslata és magyar példaanyagának összeállítása. A NPAC (megosztott katalogizálási program) számára a Library of Congress válogatási szempontjai alapján mintegy 5800 magyarországi kiadványról készült — a kötelezpéldány beérkezéséig számított két héten belül — bibliográfiai leírás. (A Kultúrán keresztül kiküldésre javasolt művek száma: 1642).

A feldolgozó munkával foglalkozó szakembereknek ezidén Lipcsében, Londonban és Párizsban nyílt lehetőségük a külföldi gyakorlat tanulmányozására. Munkatársaink részt vettek a Gesamtkatalog der Wiegendrucke 75 éves jubileumára az ősnymtatványszakértők részére Berlinben rendezett nemzetközi tanácskozáson.

Raktározás

A raktári helyzet lényeges javulásáról ezévben sem számolhatunk be, gondjaink ezen a téren csak fokozódtak. Az új gyarapodás további 800 pfm. könyv- és hírlapanyag áttelepítését tette szükségessé más, főleg külső raktárrészekbe. Így pl. 320 pfm. hírlap került a vári toronyraktárakba a gyorsan szaporodó új kurrens periodikacímek raktárigénye miatt.

A különgyűjteményekben tovább nőtt a raktári helyhiány. A leg súlyosabb gond a Kézirattár nyomasztó férőhelyhiánya, ahol egyelőre — más megoldás hiányában — az új gyarapodást jelentős részben a Széchényi-teremben vagyunk kénytelenek ideiglenesen tárolni. Súlyos a helyzet a Régi Nyomtatványok Tárában is. A Kisnyomtatványtár rákospalotai épületében a raktározás problémája a világháborús anyag rendezésével, a 15 000 darabból álló metszetgyűjtemény jobb elhelyezésével s ehhez kapcsolódóan egy nagyarányú raktárrendezéssel egyelőre megoldódott. Sze-

mélyzeti nehézségek miatt megoldatlan volt és maradt azonban az év során a várban levő ún. csoportos feldolgozású anyag kezelése. Ez az állományrész minden előzetes számítást meghaladó mértékben helyigényes s ezért a várba való kihelyezése elkerülhetetlen volt, így viszont kezelése vet fel újabb és újabb problémákat. A Zeneműtár részére házi előállításban fa hanglemezszekrényeket készíttettek s ezzel a hanglemeztároló kapacitást sikerült mintegy három évre biztosítani.

A központi raktárak forgalma némileg meghaladta az előző évit. Mintegy 470 ezer egység (könyv + időszaki kiadvány) került forgalomba s ebből 80 ezer kötetet — a tavalyinál 20 ezerrel többet — kellett külső raktárakból átszállítani. Évről-évre nő tehát azon dokumentumok száma, amelyek a ládákban és gépkocsikon való szállítás rongáló hatásának ki vannak téve. A forgalmazás növekedése annak ellenére történt, hogy az év kiemelt feladatai közé tartozott a fokozott állományvédelmet biztosító korlátozások és szabályozások elkészítése. Az olvasók és kutatók igényeinek kielégítése mellett egyre nagyobb mennyiségű a belső könyvtári munka (országos és nemzetközi információ-szolgáltatások, bibliográfiai regisztrálások, reprográfia stb.) dokumentumszükséglete, amely csaknem egészében a könyvtár muzeális gyűjteményére épül és így éppen annak az állományrésznek teljességét és épségét veszélyezteti, melynek rendeltetése az utókor számára való sértetlen és jó állapotban való fennmaradás lenne.

Könyvtárunk raktározási gondjairól szólva nem hallgathatjuk el a raktári munkaerővel kapcsolatos, egyébként már hosszú idő óta fennálló, de egyre súlyosbodó problémákat. A raktárosi munkát ellátók körében a munkamorál, az állomány iránti felelősség nem áll a kívánt szinten s a helyzet javításához nem kedveznek az egyre mostohább körülmények sem. Alkalmas munkaerőajánlat nincs, a meglevő személyi állományban is magas a fluktuáció. A napi 12 órás folyamatos szolgálat fenntartása érdekében gyakran kényszerülünk magasabb képzettségűeket a raktári kiszolgálásban foglalkoztatni.

A nemzetközi kapcsolatok keretében ebben az évben Varsóban nyílt lehetőség időszaki kiadványok raktározási gyakorlatának tanulmányozására.

Az állomány biztonsága

Az állomány fokozott biztonságának és védelmének kérdései már 1978 végén előtérbe kerültek. Az akkor hozott döntések értelmében 1979-ben az állomány biztonságának fokozását elősegítő belső intézkedések és szabályzatok kidolgozása volt az egyik feladat. Ennek keretében a raktárak rendjére, kezelésére vonatkozó szabályzat tervezete elkészült, az állomány forgalmazására vonatkozó szabályozás terén előmunkálatok folytak. A Raktári osztály keretén belül a nyilvántartási ügyvitel rendjében újabb szigorításokat és további ellenőrzéseket vezettek be.

A másik, lényegesen nehezebben végrehajtható feladatot a dokumentumszolgáltatás korlátozásának megkezdése jelentette. Az ezzel kapcsolatos Vezetői Tanácsi előterjesztés elsősorban a nemzeti könyvtár muzeális gyűjteményeinek, az archivális hungarika-példányoknak védelmét hangsúlyozta a nem közérdekű, elhárítható, ill. más könyvtárak feladatkörébe tartozó

használatától. Ebben a megközelítésben erősebben érintettek a központi gyűjtemények, mint a különgyűjtemények. A központi gyűjtemények tekintetében elsősorban az olvasószolgálatról, másodsorban a raktári viszonyokról, a raktározásról van szó, mégpedig korántsem egyedül az olvasók igényei felől; azzal egyenrangú tényező a raktározott könyv- és egyéb dokumentumanyag belső mozgatása is akár bibliográfiai, reprográfiai vagy egyéb (könyvtárközi kölcsönzés stb.) célból történjék is. A nemzeti könyvtár, amelynek állománya az utóbbi húsz esztendőben 50 százalékkal nőtt, beiratkozott olvasóinak száma (1958-at és 1978-at összehasonlítva) megkétszereződött, új épületének kérdése viszont évtizedek óta megoldatlan, eljutott arra a pontra, ahol nemzeti könyvtári feladataiból fakadó megőrzési kötelezettségét többé nem teljesítheti az igénybevétel jelenlegi fenntartása mellett. Ennek felismerésében születtek az év végén azok az elvi döntések, amelyeknek a gyakorlatba való átültetése már a következő évek feladata lesz.

Állományvédelem. Köttetés, restaurálás

Némileg sikerült emelni az állományvédelmi köttetésre került törzsanyag mennyiségét, erre azonban csak a külső kötészeti lehetőségek fokozottabb felhasználása adott módot. Belső kötészetünk — az anyag rongáltsága miatt — kénytelen ideje nagy részét a kötés előtti javításra fordítani. Az anyag rongáltsági fokára jellemző, hogy a kötetek közel 20 százalékánál kellett kötés előtti nagyjavítást végezni s ezen belül mintegy 6000 lapot (elsősorban hírlap-lapot) laminálni. A bekötött könyvtári egységek száma 14 901 s ebből több mint 6 és félezer külső kötészetben készült el. (A törzsanyag részesedése ebből mintegy 12 és félezer.)

A magyar hírlapok állományvédelme keretében a mikrofilmezés előtti javítások mennyisége lényegesen meghaladta az előző év teljesítését (1978: 1193 kötet, 30 ezer lap, 1979: 2145 kötet, 48 ezer lap). A különgyűjtemények részére 840 egység restaurálását, ill. állománymegóvását végezték el, a zirci műemlékkönyvtárban további 3 ezer kötet helyszíni állománymegóvására került sor. Az egyházi könyvtárak részére 22 kötetet restauráltunk.

A restaurálás új módszereinek bevezetése terén előbbre léptünk. Elkészült a papíröntő berendezés házi előállítású első kísérleti modellje és ezt működésbe is helyezték. Számos kísérletet folytattak a papíröntés anyagainak és technológiájának kialakítására. Kísérletek folytak a papírhasítás különböző technológiai lehetőségeivel kapcsolatban, valamint még számos, a restaurálási munkához kapcsolódó egyéb kérdésben (a műanyagok és a papír együttesének öregedési vizsgálatai, a papírhasítás és a laminálás papírerősítő hatásának összehasonlítása stb.) Megkezdődött a restaurálási adattár kiépítése.

A nemzetközi kapcsolatok két tanulmányútra adtak lehetőséget: a szófiai nemzeti könyvtárban a papíröntési eljárást, a leningrádi Szaltükov-Scsedrin könyvtárban a restaurálási munka szervezetét tanulmányozták munkatársaink.

Mikrofilmezés

A magyar hírlapállomány 1970-ben indult nagyarányú mikrofilmezési programjának végrehajtását a könyvtár vezetősége első ízben 1973-ban, másod ízben 1978/79-ben vizsgálta felül. A szakértői bizottság jelentésében megállapította, hogy a mintegy 40 millióra becsülhető újságpapíros anyagú oldalból 1978. végéig mintegy 24 millió oldal fényképezése történt meg, de ebből — nagyrészt még a 60-as években készült, minőségileg meg nem felelő filmezés miatt — kb. 2 millió hírlapoldal fényképezését meg kell ismételni. Így még kb. 15—20 millió oldal fényképezése van hátra — nem említve az 1945 utáni korszak ugyancsak filmezendő újságjait. Megállapította a bizottság, hogy az eltelt időszakban a hírlapmikrofilmezés műszaki feltételei és színvonala felfejlődött s komoly eredmény a negatív alapfilmek tényleges archiválása, mintaszerű raktározásának bevezetése. Felhívta ugyanakkor a bizottság a figyelmet azokra a hibákra, amelyek a munkafolyamat szervezetsége terén jelentkeztek. Sem a könyvtári előkészítés, sem az előjavítás nem tudott lépést tartani az erőteljesebb mértékben felfejlődött fényképezéssel s ez különösen akkor vált szembetűnővé, amikor a munkaigényesebb, rongáltabb anyag került filmezésre. Az előkészítés nem tudta a kezdeti minőségi szintet tartani, ugyanakkor a munkafolyamatok kellő összehangoltsága híjján a hírlapmikrofilmezés teljes munkamenetének átfutási ideje egy évre növekedett. Az eredetileg tervezett, a párhuzamos munkát kiküszöbölő, rekatalogizálással egybekapcsolt mikrofilm-előkészítés sem volt megvalósítható és nem lehetett szem előtt tartani a rongált anyag filmezési prioritását sem. Elmaradt az olvasói filmszolgálat műszaki színvonalának kellő fejlesztése is. — A vizsgálat eredményeképpen hozzákezdtek a hibák kiküszöböléséhez.

A hírlapmikrofilmezés évi teljesítménye elmaradt a tervezettől: az évi egy millió felvétel helyett kb. 900 ezer készült, megközelítően 1,75 millió hírlapoldalról. A mikrofilmezők már eleve kevesebb előkészített anyagot kaptak s hátráltatta a termelést a sorrakerülő sorozatok kisebb terjedelme is, melyek fényképezése eleve időigényesebb. Jelentős eredmény, hogy a 180 kötetes *Pesti Hírlap* évek óta húzódó javítása és fényképezése az év végéig csaknem teljesen befejeződött. A hírlapnegatívokról mintegy 420 ezer pozitív másolat (olvasófilm) készült.

A Pentakta mikrofilmlap gépsorhoz a zavartalan üzemelést elősegítő pótalkatrészek csak a harmadik negyedben érkeztek meg, így a folyamatos munkára csak ezután kerülhetett sor. Folyóiratokról összesen 17 ezer negatív felvétel készült 772 filmlapra, mintegy 30 ezer folyóiratoldalról. Az elkészült pozitív mikrofilmlapok száma 3255 db.

Az év folyamán olvasószolgálati célokra a Mikrofilmtár összesen 883 ezer felvétel pozitív olvasófilmet adott át az olvasószolgálatnak 1,6 millió oldal terjedelemben.

A periodikumok fényképezésének csökkenése folytán felszabadult kapacitást a különgyűjteményi dokumentumok mikrofilmezésénél hasznosították. Ennek eredményeképpen mintegy 34 ezerrel több különgyűjteményi negatív készült, ezen belül a színes negatívok száma kétszer nagyobb, mint a tervezett. (Több mint 3000 grafikai plakátról, és 221 18/19. századi kézirat

térképről készült színes diafelvétel.) A különgyűjtemények részére elkészült összesen kb. 350 ezer negatív felvétel és 330 ezer pozitív másolat. Állománykiegészítési céllal a soproni levéltárban levő színházi dokumentumokról 4600 mikrofilm felvétel készült.

Más könyvtárak állományának kiegészítésére 11 ezer negatív felvételt és 630 ezer kocka pozitív olvasófilmet adtunk át.

A negatívarchivumban elhelyezett 1959–1969 között készült hírlap-mikrofilmek műszaki és könyvtári revíziója során 165 cím (mintegy 600 tekerecs) felülvizsgálatát végezték el és folytatták a különgyűjteményi mikrofilmek katalógusainak revízióját is.

A hírlaptári állomány védelme szempontjából nagy jelentőségű az olvasói pozitív mikrofilmről közvetlen papírmásolatot adó „Caps” gép beállítása. A gép működtetése ezévből kísérleti jelleggel folyt.

A nemzetközi kapcsolatok terén értékes előhaladás történt a Szlovákia területén található hungarikumok helyszíni mikrofilmezésében. A Martinban lefolyt tárgyalások során az OSZK és a Matica Slovenska megállapodott az állományi hiányok kölcsönös pótlásában az 1918 előtti hírlapok vonatkozásában, helyszíni mikrofilmezés, könyvtárunk által nyújtott technikai segítség, ill. összehangolt közös munka formájában. A megállapodás eredményeként a Matica Slovenska-ban 1979-ben 9300 mikrofilm felvételt készítettünk mintegy 18 000 hírlapoldalról. — A külföldi mikrofilmcsere keretében 6 ezer negatív és 15 ezer pozitív mf. kockát küldtünk partnereinknek, a kapott felvételek száma alig 400, ill. 1000.

Értékes külföldi tapasztalatcserét jelentett munkatársaink részére a prágai nemzetközi reprográfiai kiállítás megtekintése.

SZOLGÁLTATÁSOK

Olvasó- és tájékoztató szolgálat

Az olvasószolgálat munkája a már ismert, rendkívül kedvezőtlen körülmények között folyt. Ez évben is csak arra törekedhettünk, hogy az olvasók ellátásában az elmúlt évi szintet tartani tudjuk; az elért színvonal emelésére csak a tájékoztató munka területén törekedhettünk. Kedvezőtlenül alakultak a személyzeti viszonyok: számos tartós távollét, nyugdíjazás, áthelyezés stb. miatt gyakran két-három dolgozóval kellett ellátni a munkát olyan területen, ahol a szolgálat kétműszakos.

Könyvtárunkat 1979-ben 76 728 esetben keresték fel az olvasók és 508 864 könyvtári egységet használtak. Ebből a könyvtár törzsanyagának (könyv + periodika) használatára 71 504 olvasói látogatás és 196 972 egység használata jut. A beiratkozott olvasók száma 12 555 volt, ebből külföldi 266.

A könyvtárba beiratkozó olvasók száma évek óta lassú csökkenést mutat: 1975 óta mintegy ezerrel csökkent olvasóink száma. Ezzel szemben az olvasói látogatások gyakorisága ugyanezen ötéves időszak alatt kb. azonos szinten mozgott, de az 1979-es évben 10 000-es nagyságrenddel kiugrott. Kevesebb olvasó tehát többször jön, s ebben bizonyára szerepe van az előrerendeléses anyaghasználatnak, ami most már egyre nagyobb

állományrészeket érint. Az anyaghasználatban a könyvforgalom öt év alatt csökkenő tendenciát mutatott, de az 1979-es év itt is látványos kiugrást eredményezett. Ebben az időszakban a periodikumok forgalma csaknem felére csökkent, s ennek is egyharmada mikrofilmen való használat volt. E jelenséget pozitívként kell értékelnünk, a következetesebb állományvédelmi intézkedések végrehajtásaként. Nem ez a helyzet a könyveknél, ahol minden jel szerint az idei növekedés nem a specifikusan nemzeti könyvtári, hanem a kényszerűen ellátott közművelődési és tanulmányi igények kielégítéséből származik.

Az év során nagyarányú felmérő és elemzőtevékenység folyt „A nyilvános szolgálati dokumentum- és információszolgáltatás átmeneti korlátozása az OSZK-ban” c. vezetői tanácsi előterjesztés érdekében. Az állományvédelmi céllal született és a közeljövőben bevezetésre kerülő korlátozások nagyobb védelmet kívánnak biztosítani a nemzeti könyvtár hungarikaanyagának, ésszerűen csökkentve a jelenlegi sokoldalú és nem kellően indokolt igénybevételt. A könyvtár vezetősége a beiratkozásra jogosított olvasók körének korlátozását jelenleg nem tartotta időszerűnek, ehelyett a nehezebben megvalósítható, de differenciáltabb eljárást, az olvasói igények megszűrését határozta el.

A központi olvasószolgálatban az irodalomkutatások, bibliográfiai összeállítások, egyéb írásbeli tájékoztatások száma 460 volt, nem számítva a másolatkéresek, vagy egyéb technikai jellegű írásbeli felvilágosításokat (1978: 414). A levélben hozzánk forduló megoszlása kb. fele-fele arányban belföldi, ill. külföldi. A külföldiek esetében, de sokszor belföldi levélíróknál is magánlevélként küldött megkeresések tudományos intézmények, egyetemek dolgozóitól származnak, 40—60 százalékos így az intézmények, ill. magánosok által történt megkeresések aránya. A tervezett korlátozások erre a területre is kiterjednek majd: az áthárított munkák szigorúbb kikerülésével, a jellegük szerint más könyvtárhoz, szakkönyvtárhoz tartozó igények átirányításával, a nagyobb időbeli kihatású munkával járó tájékoztatás díjfizetéshez kötésével. Az érdemleges, utánjárást igénylő szóbeli tájékoztatások száma mintegy 7000 volt.

Az írásbeli tájékoztatások közül megemlítjük a jelentősebb bibliográfiai összeállításokat: a századforduló magyar irodalomtörténeti lapjai; az első világháború népfelkelői; Esztergom ipartörténete a Komárom megyei lapokban; a század elejének tudománynépszerűsítő lapjai; adatgyűjtés a magyar élclapokból, a 19. század második feléből; Rózsa Sándor a magyar ponyván és az irodalomban — és a valóság (1850—1942); Csenger és környékének helytörténete; a 19. századi magyar ponyvanyomtatványok bibliográfiai vázlata; a magyarországi szovjet emlékművek bibliográfiája; a Tanácsköztársaság 60. évfordulója; az egykori felsőmagyarországi német városi lakosság asszimilációja; mai magyar írók első kiadásai; a technikai intelligencia képzése; az audiovizuális eszközök fejlődése; bibliográfia az Egyesült Államokban felállítandó emigrációs szakkönyvtár részére; magyar történeti folyóiratok; sajtóösszeállítás a magyar—bolgár kapcsolatokról; lengyel vonatkozású tanulmányok a 19. sz. első felének magyar folyóirataiban; egyiptomi—magyar történeti, kulturális kapcsolatok; az iszlámról szóló magyar művek; E. Mörrike magyar fordításai; A. Schopenhauer művei

magyarul; Holberg színművei magyarul, Holberg előadások a magyar színpadokon; Trieszt a magyar történeti szakirodalomban; Claude-Henri de Saint Simon-ra vonatkozó magyarországi adatok; Gyallay Pap Domokos bibliográfia; adatok Széchényi Ferencre, Fraknoi Vilmosra, Radnóti Miklósról, Árvai József, a Fáy-családra. Képanyag a 48.-as szabadságharc történetéhez, a 2. világháborúban részt vett magyar katonák harci akcióiról. Bem-portré lelőhelyének kutatása, kiállítási anyag összeállítása Tótfalusi Kis Miklós grúz és holland kapcsolatairól, Lessing-kiállítás anyagának összeállítása.

A különgyűjteményeket 5224 olvasó kereste fel és 311 892 egységet használt. A Plakát- és Kisnyomtatványtár látogatóforgalma csaknem megkétszereződött s ennek megfelelően nőtt anyagforgalma is. E megélenkült forgalomban szerepet játszik a plakátoknak, mint vizuális illusztráló eszköznek nagyobb mérvű használata, „divatba jövele”. Több olvasót fogadott a Zeneműtár és a Térképtár is, utóbbinál a használt egységek száma is erősen megnövekedett. A Kézirattárban az előző évek átlagának mintegy kétharmadára csökkent az anyagforgalom. — A különgyűjteményekben az adott írásbeli tájékoztatások száma tovább emelkedett.

A könyvtárban őrzött dokumentumok alapján 10 esetben állítottunk ki hiteles másolatot, színlapok és más források segítségével 49 színésznek, ill. művésznek adtunk — nyugdíja megállapításához — igazolást. A könyvtárban őrzött dokumentumokról készült másolatok kereskedelmi célú reprodukálásáért 45 esetben róttunk ki jogdíjat (1978: 35).

Egyre nagyobb mértékben fordulnak a gyűjtemények szolgáltatásai felé a tömegkommunikációs szervek: a televízió, a rádió, a sajtó, könyvkiadó vállalatok. Ez az önmagában öröndetes tendencia azonban a valóságban sok problémát okoz. A nemcsak sürgős, de azonnali dokumentum- és információszolgáltatást követelő igényeknek még egy kifogástalan körülmények között működő nagykönyvtár sem tudna eleget tenni, a mi sajnálatosan mostoha viszonyaink között ez még kevésbé lehetséges. Az ebből származó feszültségek feloldása olvasó- és tájékoztató szolgálatunk munkatársait nem egyszer nehéz feladat elé állítja.

Látogatók, kiállítások, műemlékkönyvtárak

A könyvtárat felkereső látogatók — tanulmányi és szakmai csoportok, egyéni bel- és külföldi látogatók — részére rendszeresen végeztünk vezetéseket, bemutatásokat. Ez évben különösen sok volt a külföldi csoportos látogatás, általában könyvtáros csoportok (Csehszlovákia 40, Finnország 32, NSZK 52, Szovjetunió 30 fő). A látogatások zöme a Kézirattárat, ill. a Régi Nyomtatványok Tárát érinti (150, ill. 80 vezetés). Mindez öröndetes a megnövekedett érdeklődés szempontjából, másfelől viszont az említett tárakban munkaidőkiesést jelent. A meglátogatott termek egyúttal munkaszobák is s a vezetések ideje alatt a belső könyvtári munkát nem lehet zavartalanul végezni.

Könyvtárunkat 1979-ben 1028 látogató kereste fel, ebből 480 volt külföldi.

Az olvasószolgálat az év folyamán a következő kiállításokat rendezte:

emlékkiállítás a Magyar Tanácsköztársaság 60. évfordulója, Móra Ferenc, Móricz Zsigmond és Balogh Rudolf születésének 100 éves évfordulója alkalmából, ifjúsági és gyermeklapok bemutatása a gyermekév alkalmából. A Színháztörténeti Tár kiállítást rendezett a tár alapításának 30 éves évfordulójára. A „Térképtörténeti Napok” keretében a Térképtárban térképtörténeti kiállítást rendeztek. — Goldmark Károly zeneszerző 150. születési évfordulójára a Zeneműtár gyűjteményéből tervezett jubileumi kiállítás már előrehaladott előkészítési munkáit le kellett állítani, alkalmas kiállítási helyiség hiányában.

Ez évben is számos alkalommal adtuk át dokumentumainkat kölcsönképpen más intézmények által rendezett kiállításokra. Ezek közül a jelentősebbek: Budapest két évezrede (Budapesti Történeti Múzeum), Magyar felvilágosodás kora (Magyar Nemzeti Galéria), Dokumentumok Vác és a Duna múltjából (Pest-megyei Levéltár váci fióklevéltára), Illusztrált gyermekkönyvek és játékok (Liszt Ferenc Múzeum, Sopron), Móricz Zsigmond emlékkiállítás (Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtára, Debrecen), Lessing-kiállítás (NDK Kulturális Központ); sajtókiállítás Vácott (PKHI), fotótörténeti kiállítás (Székesfehérvár), gyermekek részére rendezett képzőművészeti kiállítás (gödöllői művésztelep). A Magyar Munkásmozgalmi Múzeum kiállításaihoz grafikai plakátokat, az Országos Műszaki Múzeumnak a TIT Budapesti Planetáriumában rendezett kiállításra földgömböt kölcsönöztünk. — Külföldi kiállításokhoz három ízben kértek tőlünk anyagot. „Musik in der Steiermark” (Graz), Mária Terézia halálának 200 éves évfordulója (Bécs), Magyar—bolgár irodalmi kapcsolatok (Szófia).

A zirci Reguly Antal Műemlékkönyvtár látogatóinak száma ismét emelkedett: mintegy évi 63 ezer volt. Sajnos ebben az évben még az ún. „barokk-könyvtárterem” megnyitására nem került sor. Ez a terem a zirci könyvtár eredeti, 17. századi bútorzatát mutatja be, a maga nemében tehát nagyszerű látványossággal egészíti majd ki az egyébként 19. századi műemlék könyvtárat.

A Gyöngyösi Műemlékkönyvtár a gyűjtemény eredeti helyén, a gyöngyösi volt ferences kolostorban — a költözködés miatt bekövetkezett kétéves kényszerszünet után — 1979. május 25-én újra megnyílt. Az ünnepi megnyitón Keresztury Dezső akadémikus méltatta a könyvtár művelődéstörténeti jelentőségét. A nyár folyamán heti két alkalommal, az őszi időszak óta heti négy alkalommal fogadtak látogatókat. Az érdeklődés nagy: a hét hónap alatt mintegy 4500-an tekintették meg a gyűjteményt. Október 19-én közel száz orvos és gyógyszerész nézte meg a könyvtár nagyon becses orvosi és gyógyszerész könyveit, amelyeket kiállítással egybekötve ismertettek. Az év során berendezték a könyvtár kutatótermét is, így most már nemcsak a látogatás, hanem a helyben való kutatás is lehetségessé vált.

Reprográfiai szolgáltatások

A reprográfiai szolgáltatások keretében mind a fotónagyítások, mind a fotóreprodukciók száma tovább emelkedett (évi mintegy 33 ezerre), a xerox-másolatoké viszont csökkent (évi 200 ezerről 180 ezerre). Az egyéb gyorsmások (OCÉ) száma 95 000 volt.

A Sokszorosító Üzembe az év folyamán két új offsetnyomólap készítő gép érkezett (Copy Rapid és Repro Master). Az egyiknek üzembeállításával már sikerült az előállított lemezek mennyiségét az előző évihez képest megemelni, ugyanakkor a gyorsabban dolgozó gép más munkára használható munkaerő-kapacitást szabadított fel. A másik gép üzembe állítására különböző műszaki nehézségek miatt még nem kerülhetett sor. Az újonnan vásárolt Romayor 313-as nyomógép márciustól működött. A rotaprint-sokszorosítás ez évben is valamivel alatta maradt a tervezettnek, de meghaladta az előző évi teljesítést. Hátráltatta a termelést, hogy sem a kézirat-leadás, sem a papírellátás nem volt folyamatos.

A Sokszorosító Üzemben lefolyt vizsgálat megállapította, hogy az üzem számos objektív nehézséggel küzd (szakemberhiány, gyakori munka-időkiesések, kényyszerű munkaerő-átcsoportosítások, nyomasztó helyhiány, anyagmozgató segéderők hiánya, hullámzó igénybevétel, nem megfelelő minőségű kéziratok, gazdaságtalan kis szériák sokszorosítása, a papírellátás nehézségei stb.) ugyanakkor a vele szemben támasztott mennyiségi igények — a könyvtár kiadványainak növekedésével — évről-évre emelkednek. A jelenlegi adottságokkal legfeljebb a könyvtár időszaki kiadványainak megjelenése biztosítható, a többi kiadvány házi megjelentetése egyre bizonytalanabb.

Bibliográfia

Kurrens nemzeti bibliográfiai munkálatok

A magyar nemzeti bibliográfia rendszerének keretében öt kurrens nemzeti bibliográfiai kiadványunk jelent meg összesen 5774 oldal terjedelemben. A kurrens kiadványokhoz készített éves összesített betűrendes mutatók összterjedelme elérte a háromezer oldalt.

A számítógéppel készülő *Magyar Nemzeti Bibliográfia Könyvek Bibliográfiája* teljességre törekvően dolgozta fel a kötelepéldány-szolgáltatás keretében beérkezett könyveket, sorozatokat és új indulású időszaki kiadványokat. (A közölt tételek száma 6212, 21 747 rekord alapján, ebből analitikus szintű rekord 15 152.) Az 1978/79. évi feldolgozások eredményeképp az MNB adatbázisban tárolt rekordok száma mintegy 43 ezer, ebből analitikus: 28 ezer. A bibliográfiák használhatóságát ISBN-, ill. ISSN-mutató készítésével, angol—német—oroszl nyelvű tájékoztató közlésével igyekeztünk javítani. Két esetben függelékben közöltük az adott időszakban megjelent térképek leírásait.

A *Magyar Nemzeti Bibliográfia. Zeneművek Bibliográfiája* 10. évfolyamának 4 füzete — mintegy 1200 tétellel — folyamatosan megjelent.

A havonta megjelenő *Magyar Nemzeti Bibliográfia. Időszaki Kiadványok Repertóriuma* anyagának feldolgozásában, szerkesztésében és megjelentetésében a fő törekvés — az 1978-ban elért jó átfutási idő megtartása mellett — a szintentartás volt. Így bár a gyűjtőkör felülvizsgálatának (elsősorban az évkönyvek következetes feldolgozásának) eredményeképpen a dokumentumbázis közel 150 időszaki kiadvánnyal bővült, a cikkek szigorúbb válogatásával sikerült a kiadványt a tervezett keretek között tartani

(1978-hoz képest a címleírások száma mindössze 363-mal növekedett). Ugyanakkor széles körű szakmai előkészítés (200 hazai könyvtár megkeresése kérdőívvel; a Magyar Könyvtárosok Egyesülete keretében vita rendezése; összehasonlító elemzések stb.) után a kiadvány reformjára vonatkozóan előterjesztés készült a Vezetői Tanács számára. A javasoltaknak megfelelően a Vezetői Tanács azt az elvi állásfoglalást tette magáévá, hogy az *Időszaki Kiadványok Repertórium*a a jövőben — ha ennek feltételei más módon már biztosítva vannak — zárja ki gyűjtőköréből az orvostudomány, a mezőgazdaság és a műszaki tudományok cikkeinek közlését és korlátozza feltáró tevékenységét a társadalom- és természettudományokra. Ennek megvalósítása érdekében az év folyamán számos szakbibliográfiai központtal folytatunk konzultációt. Az eddigi tárgyalások reményt nyújtanak arra, hogy a gyakorlati kooperáció a következő években már megvalósulhat. A kiadvány gyűjtőköri szabályzatának kidolgozásához további elemző és nemzetközi összehasonlító vizsgálatok folytak.

Ez évben jelent meg a kurrens magyar időszak kiadványok bibliográfiájának 1976. évi 2. kötete, amely — az 1. kötet kiegészítése mellett — egyszerűsített feldolgozásban a szekundér értékű periodikumok leírását tartalmazza. Így a két kötet együttesen 3173 kurrens időszak kiadvány bibliográfiai adatait rögzíti. A sajtóbibliográfia 1977. évi kötete az év végére készült el sokszorosításra, de közben párhuzamosan folyt az 1978. évi kötet adatvezetése is.

A patriotika-irodalmat feltáró két negyedéves bibliográfia és lelőhelyjegyzék szerkesztése és megjelentetése fennakadás nélküli volt. A *Hungarika irodalmi szemle* mintegy 13 800, a *Külföldi magyar nyelvű kiadványok* kb. 2900 külföldi hungarikumot regisztrált, az utóbbi bibliográfiához éves összesített mutató is készült. A két patriotika-bibliográfia hasznosításáról, módosítási lehetőségeiről kérdőíves elemzés készült.

A *Magyar Könyvészet* éves kötetei közül az 1974. és 1975. évi kötetek megjelentetése — a sokszorosítás kapacitáshiánya miatt — elhúzódik. A már számítógéppel készült kumulációk közül az 1976. évi sokszorosítás alatt van.

A *magyar bibliográfiák bibliográfiája* 1974—76. évi kötete megjelent, a következő kötet (1977—79) előszerkesztését folyamatosan végezték.

Retrospektív nemzeti bibliográfiai munkálatok

Bibliográfiai tevékenységünk legkiemelkedőbb eredménye, hogy az év végén nyomdába adhattuk a *Magyar Könyvészet 1921—1944.* c. sorozat elsőként kiadásra kerülő *Magyar irodalom* c. kötetét. (A nyomdi kézirat terjedelme 2131 oldal.) Jelenleg a bibliográfia további kötetei közül a *Nyelvészet. Világirodalom. Irodalmi sorozatok* c. kötet anyagának munkálatai folynak. Készülnek a későbbi retrospektív összefoglalások is (*Magyar Könyvészet 1961—1975, Külföldi magyar nyelvű könyvek 1961—1970.*)

A *Régi Magyarországi Nyomtatványok* (RMNY) második kötetének (1601—1635) kéziratát átadtuk az Akadémiai Kiadónak, a már megjelent első kötethez (1473—1600) az újabban felderített bibliográfiai adatok folyamatosan nyilvántartásba kerültek.

Tovább folytatódott — elsősorban Szlovákia területén — az 1712—1800 közötti magyarországi nyomtatványok adatainak gyűjtése, azonosítása és nyilvántartásba vétele. Ezek száma ez évben megközelítette a 15 000-t. Így e kategóriából eddig összesen kb. 115 000 példányról van tudomásunk. A bibliográfiailag ismeretlennek tűnő nyomtatványok ellenőrzése több nagy hazai gyűjteményben (OSZK, Pannonhalma, Ráday Könyvtár stb.) jelentős részben megtörtént. Az összeállítás alatt álló Petrik VII. kötet részére ezek közül mintegy ezer műről pontos leírás készült címlapreprodukción keresztül felhasználásával.

A hungarika program keretében megindultak az 1801 előtti magyarországi szerzők és nyomtatásban megjelent műveik bibliográfiai nyilvántartásba vételének előkészítő munkálatai. Ennek során a Szinnyei-féle életrajzi lexikonból 7292 személy adatait kivonatolták, és hozzákezdtek az adatok teljesebbé tételéhez, ill. újabb személyek nyilvántartásba vételéhez. Az első betűk tapasztalatai alapján már a kezdeti kiegészítések aránya is Szinnyeihez képest kb. 35 százalék. Hasonló méretű bővítéssel lehet számolni a korábbiakhoz (RMK III) viszonyítva az általuk írt művek terén is.

Szakkbibliográfiai munkálatok

A magyar irodalom és irodalomtudomány bibliográfiája 1976-os kötete a nyomda késedelme miatt az év végéig még nem jelenhetett meg. Az 1977-es kötetet nyomdába adtuk, az 1978-as kötet anyaggyűjtése befejező stádiumában van. Folytak *A magyarországi szépirodalom idegen nyelven 1963—1979* című bibliográfia, az *Irodalmi hanglemek Magyarországon* c. diszkográfia 2. kötetének és a kurrens hazai kulturális-művészeti folyóiratok jegyzékének munkálatai.

Egyéb bibliográfiai munkálatok

Az *OSZK Mikrofilmjegyzékei — Új sorozat* keretében az *Időszaki Kiadványok* 3. kötetének és a színes plakátok mikrofilmlapos címjegyzékének megjelentetését készítették elő.

A magyarországi egyházi könyvtárak kéziratkatalógusai c. sorozatból nyomdába került a debreceni református és a pannonhalmi gyűjtemény anyaga. Az egri, a sárospataki katalógus nyomdai kéziratának legépelése befejezés előtt áll. Megkezdődött a Ráday-könyvtár katalógusának szerkesztése.

Nemzetközi bibliográfiai munkálatokban való részvétel

A könyv- és könyvtártörténet éves nemzetközi bibliográfiája (*Annual Bibliography of the History of the Printed Books and Libraries*) számára az 1978. évi magyarországi anyagot megküldtük. Folyamatos volt a Nemzetközi Zenei Forrásrepertórium (RISM) számára is a magyarországi adatok szolgáltatása. A salzburgi RISM-értekezletre összefoglaló beszámolót készítettünk a hazai munkálatokról. Folytatódott a zenei patriotika anyag bibliográfiai adatszerése Ausztriával és Csehszlovákiával.

A szocialista országok nemzeti könyvtárai közötti együttműködés keretében résztvettünk — referátumok tartásával — a következő konferenciákon: a nemzeti bibliográfiai szakértők ötödik tanácskozása (Várna); információ kereső nyelvek a nemzetközi információcserében (Pozsony). Ugyancsak részt vettünk a nemzetközi szabványosítási szervezet (ISO) varsói ülésén bibliográfiai szabványok tárgyalásán.

Tapasztalatcsere jellegű tanulmányutakra a bibliográfiai munka területén Csehszlovákiában került sor.

KÖZPONTI SZOLGÁLTATÁSOK. KÖNYVTÁRÜGYI FELADATOK

Kötelesspéldány Szolgálat

A kötelesspéldányok 1978-ban bevezetett új elosztási rendjét ebben az évben tovább fejlesztettük. A kötelesspéldányok tudományterületi besorolására vonatkozó szabályzat összeállítása megkezdődött, kialakítása során az érdekelt intézményekkel számos konzultációra, egyes esetekben a besorolás módosítására került sor.

A beszolgáltatott és szétosztott dokumentumok száma tovább növekedett: az előző évhez képest mintegy 40 ezer darabbal, a jogszabály módosítása előtti helyzethez, tehát 1977-hez viszonyítva 122 százalékra. A beérkezett mintegy 1,3 millió kötelesspéldányból elosztásra került 1,1 millió, a többi föléspéldánynak bizonyult. Az állandóan növekvő dokumentummennyiség fogadása komoly problémákat okoz: a Kötelesspéldány Szolgálat helyhiánya katasztrofálissá, az anyag biztonságának szavatolása pedig lehetetlenné vált.

Az új ellenőrzési rendszer bevezetésére — melynek értelmében a vidéki nyomdák és sokszorosítók kötelesspéldány beszolgáltatását a megyei könyvtárak ellenőrzik majd — az előkészületeket megtettük. Módszertani útmutatót jelentettünk meg, az ellenőrök számára rövid tanfolyamot szerveztünk és a megyei könyvtáraknak megküldtük a megyéjük területén működő nyomdák és sokszorosítók jegyzékét. Az ellenőrzésben való részvételt csupán egy megyei könyvtár nem vállalta. Budapesten 173 nyomda és sokszorosító beszolgáltatását ellenőriztük, ezek során 449 sajtótermék kötelesspéldányainak be nem szolgáltatását állapítottuk meg.

A kiadványok nemzetközi azonosító számozása

Magyar ISBN Iroda Magyar ISSN Iroda

A kötelesspéldányként beérkező könyvek, füzetes kiadványok, térképek és az első minősítési kategóriába sorolt periodikumok azonosító számozása folyamatos volt: 7754 ISBN-szám került felhasználásra és 600 időszaki kiadvány ISSN-számát állapítottuk meg. Az eddig ISSN-nel ellátott periodikumok száma (a retrospektív címanyaggal együtt) megközelíti a 6 ezret.

A hivatásos kiadók ISBN-szám feltüntetési kötelezettség alá eső kiadványainak száma 4483 volt. Munkánk eredményességére jellemző, hogy ezek

95,9 százaléka benyomtatott ISBN-számmal jelent meg s e számok közül csupán 0,9 százalék volt hibás és mindössze 1,9 százalék került törlésre. A nem hivatásos kiadók által megjelentetett ISBN-szám köteles kiadványok száma 3271 volt, ezek 57,6 százaléka jelent meg benyomtatott ISBN-számmal, a többinek az Iroda adott számot.

Központi katalógusok

Könyvek Központi Katalógusa

Az év folyamán 131 könyvtár (89 budapesti és 42 vidéki) 391 alkalommal jelentette új gyarapodását. A külföldi beszerzéseket korlátozó devizarendelkezések egyelőre csak kis mértékben éreztették hatásukat: az előző évi 211 ezerrel szemben az idén 182 ezer bejelentés érkezett. A katalógusban 95 ezer cédula nyert végleges beosztást. A gyűjtőköri elvek visszamenőleges érvényesítése során a kiiktatott cédulák száma 36 ezer, így a katalógus évi tiszta növekedése 59 ezer cédula. (Ebből kb. 50 000 az új mű.)

Az ún. kliring szolgáltatás keretében a 19 partner könyvtárnak 36 ezer tételt küldtünk meg. A tájékoztató látogatások során megállapítottuk, hogy a szétsugárzott anyagot 5 intézmény bibliográfiához használja fel, 9 könyvtár a cédulákból katalógust (egy kivételével szakkatalógust) épít, 5 intézmény pedig mind bibliográfiai, mint katalóguscélra felhasználja anyagunkat. Örvendetes, hogy ez évben az Állami Gorkij Könyvtárban megkezdődött az irodalomtudományi címanyag gondozása is. Mindössze egy intézménynél nem kerültek a cédulák felhasználásra: a küldött anyag feltáratlanul halmozódik fel. (Múzeumi Restaurátor és Módszertani Központ.) A könyvtárközi együttműködésnek ez az igen pozitív mérlege a kliring-szolgáltatás bevezetésének hasznosságát és eredményességét bizonyítja.

A *Külföldi Társadalomtudományi Kézikönyvek* c. szakosított és válogatott leőhelyjegyzéknek két összevont száma (1978/1—2 és 1979/1—2) jelent meg. A kiadvány címanyagából katalógust szerkesztettünk az ötéves retrospektív betűrendes mutató céljaira.

Az adott tájékoztatások száma 19 ezer volt. A beérkező kérések kb. fele származik a könyvtárközi kölcsönzéstől és fele a személyesen, ill. telefonon érdeklődőktől. A telexen érkezett kérések száma minimális.

Külföldi Folyóiratok Központi Katalógusa

A 77 ezer új bejelentés folyamatosan beépült a nyilvántartásokba. A kurrens leőhelyjegyzék 1978/79-es kötetének kéziratát kiadásra készítették elő.

A könyvek és az időszaki kiadványok központi katalógusainak korszerű gyűjtőköri elhatárolása érdekében megtörtént a könyvként jelentett időszaki kiadványokra vonatkozó bejelentések átvétele (1076 címmel kapcsolatos 12 961 bejelentés). A könyvtári bejelentésekben sorozati adatként közölt címekről elemzés készült. Ennek eredményeképp megállapítható, hogy bár a sorozati címek nyilvántartása a tájékoztatás számára fontos fogódzókat jelentene, e címek regisztrálására csak a bejelentésekről intézkedő új

jogszabály, valamint az új katalogizálási szabványok publikálásának befejeződése után kerülhet sor.

A retrospektív lelőhelyjegyzék munkálatai során folytatódott a cím- és állományszerkesztés. Elkészült 5 újabb preprint jegyzék, 6-nak a köröztetése folyt le. Az eddigi tapasztalatokat hasznosítva, a szerkesztési szabályzat egyes részeit átdolgozták.

Az év folyamán adott tájékoztatások száma 12 ezer.

Könyvtárak Központi Nyilvántartása

A könyvtárak központi nyilvántartása rendszerének tervezete két menetben készült el: az első tervezetet szakértői értekezlet vitatta meg, majd az átdolgozott tervezet a könyvtár Vezetői Tanácsa elé került. Az adatlap-tervezetek kipróbálása után elkészült az adatlapok végleges változata és a kitöltési tájékoztató. Megtörtént a könyvtári kataszter felállításáról szóló tájékoztató körlevél szétküldése a hálózati központoknak, mintegy 150 címre.

Könyvtárközi Kölcsönzés

E szolgáltatás belföldi koordinálására 1978-ban alakult konzultatív bizottság működése mind a szemléleti különbségek megszüntetése, mind a munkamódszerek egységesítése, mind pedig a könyvtárközi kölcsönzés gyorsabbá és hatékonyabbá tétele érdekében eredményesnek bizonyult.

Külforsolataink lényegesen nem változtak. Továbbra is mintegy 40 ország könyvtárával álltunk kapcsolatban, főként európai országokkal. Kapcsolataink általában jók, de nem problémamentesek, egyes európai országok esetében (pl. Olaszország, Spanyolország, egyes szocialista országok) kissé nehézkesek. Különösen problematikus a két amerikai kontinens országainak könyvtáraival való kapcsolatunk, elsősorban a távolságok és a költségek miatt.

A beérkezett 24 080 kérésből kb. 22 ezer érkezett belföldről, a többi külföldről. A belföldi kérésekből mintegy 10 ezret bibliográfiai ellenőrzés, adatkiegészítés és lelőhelymegállapítás után közvetlen elintézésre hazai könyvtárakhoz továbbítottunk. A fennmaradó kérésekből kb. 11 és félezeret továbbítottunk külföldre, a teljesítés az év végéig 85,7 százalékra volt, jobb, mint a nemzetközi átlag. A legtöbbet kaptuk az NSZK-tól, Angliától, a Szovjetuniótól, Svédországtól, Svájc-tól és Franciaországtól. A külföldről kapott dokumentumoknak 55 százaléka érkezett másolatban, ezek 44 százalékát díjmentesen kaptuk.

A külföldi könyvtárak 2092 kéréséből az év végéig 83,5 százalékot tudtunk teljesíteni. A legtöbbet küldtünk az NSZK-ba, Angliába, Dániába, Svájcba, Csehszlovákiába, a Szovjetunióba, az NDK-ba és az USA-ba. Örvendetesen emelkedett az idén a magyar anyagra vonatkozó kérések száma.

Könyvtárközi kölcsönzési forgalmunkat elemezve kiderül, hogy a központi katalógusok a kéréseknek nem egészen felére tudnak hazai lelőhelyet

megjelölni. Ez két kérdést vet fel: *a)* a nemzeti könyvtárlétesítés és a kutatási igények szinkronjának kérdését, *b)* a központi katalógusok információs lehetőségeinek korlátait elsősorban a régebbi állományok, valamint a teljese-
sen új megjelenésű irodalom vonatkozásában.

A könyvtárközi kölcsönzés munkájában továbbra is a minőség és a gazdaságosság kettős követelményét tartottuk szem előtt. Következésképpen törekszünk arra, hogy belföldi kérések indokolatlanul ne terheljék az OSZK-t, hanem az illetékes hálózatokban kerüljenek kielégítésre. Külföldi viszonylatban elősegítjük egyes, egyetemi és központi szakkönyvtárak közvetlen külföldi kölcsönzését. Ennek eredményeképpen a befutó kérések száma — a jobb szervezés és a szakszerűbb irányítás következtében — csökken.

Nemzetközi Csereszolgálat

A cseretevékenységet ez évben is erősen korlátozta az a tény, hogy a cserére szolgáló dokumentumbázis lényegesen szűkebb lett, mint volt a korábbi években. Az 1978-ban bevezetett új kötelempéldány-elosztási rendszer következtében kieső dokumentummennyiséget még a megemelt költségvetésből sem sikerült pótolni s ehhez járult a folyóiratok jelentős áremelkedése is. (Ez közel 200 ezer forint többletkiadást jelentett az 1979-es folyóirat-elfizetéseknel.) Visszafogottabb volt a csereszolgálat támogató tevékenysége is, részben a pénzügyi nehézségek, részben az elvi és funkcióbeli tisztázások szükségessége miatt.

A fenti okok magyarázzák, hogy a mennyiségi eredmények lényegesen alatta maradnak az előző évek teljesítményeinek. A kiküldött könyvek száma 24 ezer (1978: 34 ezer), amely elsősorban a támogatás visszaesését jelenti. A kiküldött folyóiratok száma lényegében változatlan, mintegy 4300. A beérkezett könyvek, ill. folyóiratok mennyisége megegyezik az előző évek átlagával (18 ezer, ill. 2200). A cserepartnernek száma 631, ebből szocialista 317.

A Nemzetközi Csereszolgálat munkáját ez évben szakértői bizottság vizsgálta felül. A bizottság megállapította, hogy az osztály 1960-ban kijelölt feladataihoz az évek során újak társultak, a régiekben pedig lassú, de ma már jól látható hangsúlyeltolódás állt be. Megváltoztak az igények, mert megváltozott mind külföldi, mind hazai viszonylatban az a környezet, amelyben a csereszolgálat működését kifejti. A bizottság jelentésében részletesen feltárta az okokat s felhívta a figyelmet azokra a tendenciákra, amelyeknek megváltoztatása, vagy éppen megerősítése szükségesnek látszik. Eddig is köztudott volt, hogy az OSZK a hozzá cserében érkező anyagnak csak mintegy 20 százalékát veszi állományába, a többit pedig térítésmentesen más könyvtáraknak osztja szét — az ellenértéket viszont saját pénzügyi forrásaiból fedezi. A gazdálkodás megváltozott körülményei között ez a helyzet sokáig nem tartható fenn. Cserepartnereinknél is fokozottabban kell törekednünk a csere-egyensúly és az értékegyensúly biztosítására s cseretevékenységünket elsősorban a magyar nemzeti könyvtár gyarapítási munkájának támogatására kell felhasználnunk. Ugyanakkor rámutatott a vizsgálat — s ezt a Vezetői Tanács állásfoglalása is megerősítette — hogy a

hagyományos csere mellett azonos hangsúlyt kell helyezni a kultúrpolitikai célú támogató tevékenységre.

A Nemzetközi Csereszolgálat 1979. október 1-i hatállyal a IV. főosztály keretéből átkerült az I. főosztály keretébe. Ezt követően indult meg a felülvizsgálat alapján hozott vezetői tanácsi határozatok végrehajtása, elsőként a csereraktár számára beszerzett anyag nyilvántartásba vételének befejezésével, valamint a támogatási tevékenység értékelő elemzésével. Ugyanakkor megkezdődött a gyarapítási és cseretevékenység részmunka-folyamatainak szorosabb összehangolása is.

Fölőspéldány Központ

A Fölőspéldány Központ keretében egyre inkább kirajzolódnak a két egymással szorosan összefüggő, de különböző feladatokat ellátó részleg: a fölőspéldány központ és a tároló könyvtár körvonalai.

A fölőspéldány központ évek óta erősen szelektálja a más könyvtáraktól átvett anyagot, így ez a mennyiség évről-évre csökken. Az előző évi 21 ezerrel szemben 1979-ben csak 13 ezer kötetet vettek át. A feldolgozó munka viszont erőteljes ütemben folyt s az év végéig 63 ezer kötet könyv és folyóirat feldolgozásával készültek el. Magas volt a kiajánlásra körözött jegyzékek száma is (132), ezenkívül más könyvtáraktól további 29 jegyzéket vettek át körözésre, további 128 jegyzéket körözés nélkül bíráltak el. Az utóbbi típusú jegyzékek száma állandóan növekszik, jelezve azt, hogy a fölőspéldány központ a 3/1975. (VIII. 17.) KM—PM sz. utasításban megjelölt szerepe egyre inkább kezd érvényre jutni.

Részint az év során nyilvántartásba vett, részint a központ raktárában őrzött anyagból 23 ezer kötet került szétosztásra, ennek nagy része, 19 ezer kötet került a könyvtárakba. A szétosztott anyagból 119 könyvtár részesült, köztük a legnagyobb mértékben a Széchenyi Könyvtár. De jelentős mennyiségű anyagot igényeltek és kaptak az egyetemi és a központi szakkönyvtárak, a megyei, iskolai és múzeumi könyvtárak. Az egyházi könyvtárak viszonylag nagy mennyiségű részesedését az idén feldolgozott és felajánlott teológiai és hitbuzgalmi anyag magyarázza. Az anyag kisebb része került kereskedelmi értékesítésre, ill. külföldi cserére. Viszonylag magas a selejtezésre ítélt kötetek száma: mintegy 13 ezer kötet. Ennek oka a nem igényelt régi jogi és közigazgatási irodalom nagy mennyisége.

A tároló könyvtár állománya 1979-ben 12 ezer kötetrel gyarapodott, kevesebbel a tavalyinál, de ez a raktári férőhely hiánya szempontjából örvendetes és a gyarapítás gondos mérlegelésére mutat. Az új gyarapodás katalóguscédulái folyamatosan bekerültek a tároló könyvtár katalógusaiba. A raktári kapacitás sajnos csak egy, esetleg két évre elegendő.

A tároló könyvtár jövőbeli elhelyezése körül sok a bizonytalanság. A megoldást a tároló könyvtárral összefüggő központi kölcsönző könyvtár kialakítása is egyre sürgősebb feladattá teszi.

A könyvtár Vezetői Tanácsa megtárgyalta a „A tároló könyvtár gyűjtőköre” c. előterjesztést és a javasolt gyűjtőköri tervet jóváhagyta. Az előterjesztés többek között rámutatott arra, hogy a tároló könyvtár gyűjtőköre

jelentős mértékben függ az egyes szakterületek irodalmának gyűjtéséért felelős könyvtárak megőrzési kötelezettségétől, ill. annak teljesítésétől, ezért a kérdés összkönyvtári problémákat vet fel.

Nemzetközi kapcsolatok a központi szolgáltatások terén

A központi szolgáltatások területéről több tapasztalatsere-jellegű kiutazásra került sor: nemzetközi kiadványcsere tárgyalásokat folytattak Jugoszláviában (Újvidék, Zágráb) és a Szovjetunióban (Leningrád), a kötelespéldány-szolgáltatás munkamódszereit Lipcsében, a könyvtárközi kölcsönzést Berlinben, a könyvtárközi együttműködését Jugoszláviában tanulmányozták. Berlieni vendégünk, Erika Rother, a Deutsche Staatsbibliothek munkatársa előadást tartott a könyvtárközi kölcsönzés helyzetéről az NDK-ban. Hasznos tárgyalásokat folytattunk budapesti látogatása alkalmával M. Line-al, a British Library Lending Division igazgatójával, aki az angolszász irodalom könyvtárközi szolgáltatásainak bázisintézményét vezeti s a könyvtárközi kölcsönzésben egyik legfontosabb partnerünk.

FEJLESZTÉS. SZÁMÍTÓGÉPESÍTÉS. RÉSZVÉTEL AZ ORSZÁGOS ÉS NEMZETKÖZI INFORMÁCIÓS RENDSZEREKBE

A könyvek integrált feldolgozásának előkészítése

E program jelentősége — az eddigi és a várható takarékosági intézkedések miatt — erőteljesen fokozódott: jelenleg évi 6500 körüli könyvtárunkban a párhuzamosan feldolgozott könyvek száma és e kettős munkaráfordítás épp a legigényesebb munkát igénylő egyedi teljes feldolgozást terheli. Az egységes és egyszeri könyvfeldolgozás előkészítéseként végzett ez évi munkánk elsősorban intellektuális jellegű volt. A jelenlegi két feldolgozási rendszer azonos alapjainak megteremtése érdekében meggyorsítottuk a szabványok kidolgozását (1979-ben 3 új szabvány készült el) és egyeztetjük a dokumentumok minősítési szabályait. Végül a szükséges és ésszerű kompromisszumok kialakítása érdekében a feldolgozási módszerek indokolt eltéréseinek számbavételére törekedtünk.

A program keretében foglalkoztunk az egységes katalóguscédulák gépi előállításának előkészítéseként a kísérleti cédulák adattartalmának meghatározásával, a katalógus céljaira megállapított ETO-jelzetek bibliográfiai felhasználásával. A dokumentumtipológiai vizsgálatok során megtörtént a könyvtári feldolgozási szintek és a bibliográfiai gyűjtőkör összevetése.

A Magyar Nemzeti Bibliográfia gépi rendszerének továbbfejlesztése

E célkitűzés keretében növeltük a kurrens nemzeti bibliográfia információs értékét (a füzetek kiegészítése ISBN-, ill. ISSN-mutatóval, az évi összesített mutatónak az évfolyam utolsó füzetével egyidejűleg való megjelentetése);

az MNB csereszalagváltozatának előkészítéseként elkészült *A magyar nemzeti bibliográfia adatszolgáltatásának lehetősége mágnesszalagon* c. tanulmány; végül az MNB-rekordok hasznosítása érdekében különböző fejlesztési feladatokat végeztünk el. (A füzetek indexanyagának automatikus kumulálása, éves összesített mutatók gépi előállítása; az ETO-file tételformájú, rendezett kiírása; az authority-file-ok gépi előkészítéseként, az adatbázisban tárolt nevek rendezett formában való listázása; az MNB adatbázis komplex statisztikai rendszerének előkészítése.) Megkezdjük a különböző (tematikus, önálló és rejtett bibliográfiákat tartalmazó) származékjegyzékek megjelenítésének előkészítését is.

A külföldi folyóiratok kurrens lelőhelyjegyzéke számítógépes előállításának előkészítése

A párizsi Nemzetközi ISDS Központtól kapott programok közül az input-rendszer programjainak adaptálhatóságáról javaslat készült: *Beszámoló jelentés az ISDS programrendszer hazai üzembeállításának kísérleteiről.*

A könyvtári előkészítés keretében a jegyzék ETO szakrendjére, ill. ETO-szám mutatójára vonatkozóan javaslat, a lelőhelyjegyzék bibliográfiai adatainak meghatározására és közlés módjára vonatkozóan elemzés készült.

Részvétel az országos és nemzetközi információs rendszerekben

A Társadalomtudományi Koordinációs Bizottság és a Kulturális Minisztérium felügyelete alatt működő Társadalomtudományi Információs Munkacsoport (TIM) munkájában ez évben is résztvettünk. A TKB egy korábbi állásfoglalása szerint a könyvtári és információs szakközpontoknak biztosítani kell a kutatással való szervezett kapcsolatát, tudományos orientálását. A TKB úgy vélte: a magyar irodalomtudomány szakközpontja az Országos Széchényi Könyvtár legyen, melynek tudományos orientálását az MTA Irodalomtudományi Intézete lássa el. Ennek előkészítésére 1979-ben előterjesztést tettünk a kijelölt akadémiai bizottság: az MTA Irodalomtudományi Bizottsága elé. Bár a tanácskozás hasznosnak bizonyult, a tudományos orientálásra hivatott szerv kijelölése hivatalosan még nem történt meg.

Közreműködtünk a TIM egy újabb koncepciójának kialakításában, amely eredetileg az ETIR (egységes társadalomtudományi információs rendszer) nevet viselte, és amely az irodalomtudományi információt nem elsősorban kiépítendő alrendszerként kezelte.

A KGST-országok Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Rendszere (NTMIR) keretében folyó szabványosítási munkákból továbbra is jelentős részt vállaltunk, szakértőink több szabványtervezetet dolgoztak ki, ill. részt vettek a moszkvai és a bukaresti tanácskozásokon. (Bibliográfiai leírás tipikus szavainak rövidítése, időszaki kiadványok címeinek rövidítése, a dokumentumok fizikai formájának egységes jelölésére szolgáló kódok normatív műszaki előírása, ISSN-re vonatkozó KGST-szabvány stb.)

Az NTMIR-*IKARR* (Időszaki Kiadványok Automatizált Regisztrációs Rendszere) moszkvai központjában a kísérleti üzemeltetés után 1979. de-

cember 1-én áttértek az üzemszerű működésre. Így a rendszer a következő évtől már megindíthatja a mágnesszalagos adatszolgáltatást az IKARR-3 adatbázisból. Az IKARR Rendszertanács 3. ülésén Moszkvában részt vettünk s elláttuk az év közben jelentkező gyakorlati és elméleti feladatokat is (IKARR-3 átkódolási munkák befejezése, IKARR-3 ETO rubrikátorainak és egyéb, az IKARR-ISDS-re vonatkozó tárgyalási anyagoknak véleményezése stb.).

Az IKARR-munkáktól el nem választhatóan, azzal szoros összefüggésben vettünk részt az ISDS-ben (International Serials Data System). A könyvtár IKARR-ISDS csoportja 943 magyar periodikumról készített adatlapos feldolgozást, közülük revízió után a párizsi Nemzetközi Központnak 451 tételt továbbbított. Az operatív munkán kívül jelentős eredmények mutathatók fel az elméleti munkák területén is, ahol Szilvássy Zoltánnak, az ISDS Igazgató Tanácsa alelnökének tevékenységét kell kiemelnünk. Az év folyamán Szilvássy Zoltánné az ISDS Igazgató Tanácsának két párizsi elnökségi ülésén és a rendszer nemzeti és regionális központjai vezetőinek 5. frankfurti tanácskozásán vett részt.

Az NTMIR keretébe tartozó INTERINFORMKULTÚRA információs rendszerébe való bekapcsolódásunk ez évben már erőteljesebb volt. Az Információs osztály megalakítása megteremtette a kulturális és művészeti információellátással kapcsolatos feladataink szervezeti alapjait. Elkészült a kulturális-művészeti információ helyzetének áttekintése és a jelenlegi információs szolgáltatások számbavétele. Egy szakterületről (képző- és iparművészet) részletes elemző helyzetképet állítottunk össze és elküldtük Moszkvába a hazai kulturális és művészeti információkat közlő időszaki kiadványok jegyzékét. Részt vettünk a rendszer moszkvai tanácskozásán. Az év végén fogadtuk a Lenin Könyvtár Társadalomtudományi Információs Központjának helyettes igazgatóját, akivel az e munkaterületen való szorosabb együttműködést előmozdító megállapodás tervezetét tárgyaltuk meg.

IGAZGATÁS. VEZETÉS. KÖZPONTI FELADATOK

Szervezeti és személyi változások

A Nemzetközi Csereszolgálat a IV. főosztály keretéből 1979. október 1-i hatállyal az I. főosztály keretébe került. (A Postázó csoport továbbra is a Nemzetközi Csereszolgálat szervezetében maradt.)

Ugyanettől az időponttól a Könyvtárak Központi Nyilvántartásának ügyköre a III. főosztályról a IV. főosztály feladatkörébe került. A Magyar Nemzeti Bibliográfia Szerkesztőség Hungarika-csoportjától a III. főosztályon belül Információs osztály elnevezéssel új szervezeti egység létesült. Az osztály feladatköre: a hazai kulturális-művészeti információs tevékenység koordinálása és továbbfejlesztése, új szolgáltatások szervezése, hungarika bibliográfiai és információs szolgáltatások nyújtása, kapcsolattartás egyéb hazai szakirodalmi információs rendszerekkel. Az új osztály vezetője Mohor Jenő.

A kulturális miniszter 5/1978. (XII. 12.) KM sz. rendelete értelmében megkezdtük az OSZK 1968-as, sok tekintetben már elavult szervezeti és működési szabályzatának átdolgozását, ill. korszerűsítését. Az új szabályzat tervezetét egy bizottság el is készítette, majd vitára bocsátotta. A módosított szabályzat a következő évben kerül a Vezetői Tanács elé.

Az év végén, 31 évi OSZK-szolgálat után nyugalomba vonult dr. Berczeli Károlyné, a Színháztörténeti Tár vezetője. A tár új vezetője dr. Belitska-Scholtz Hedvig.

Vezetői tanácsülések, ellenőrzések

A Vezetői Tanács 1979-ben hat alkalommal ült össze és nyolc előterjesztést tárgyalt meg.

A belső ellenőrzések során különösen nagy hangsúly esett ebben az évben az osztály-felülvizsgálatokra. Bizottság foglalkozott a hírlap-állományvédelmi mikrofilmzés eredményeivel, jelenlegi helyzetével és problémáival, teljes körű osztály-felülvizsgálat folyt a Nemzetközi Csereszolgalaton. Megtörtént a Sokszorosító Üzem munkájának és a szerződéses munkavállalásoknak felülvizsgálata is, a jelentések kiértékelésére azonban csak a következő évben kerül sor.

Könyvtári bizottságok

Az Ifjúsági Bizottság az év elején újjáalakult. Dr. Havasi Zoltán főigazgató-helyettestől az elnöki tisztet Zircz Péter főigazgató-helyettes vette át s jelentős változások voltak a bizottság tagjainak sorában is. Az év folyamán a bizottság hat ülést tartott, amelyeken foglalkoztak többek között a szakmai, ill. nyelvi képzés és továbbképzés problémáival, a fiataloknak a tudományos kutatásba való bekapcsolódásának és a külföldi tanulmányutak elnyerésének kérdéskörével. Rendszeresen vizsgálta a bizottság az Ifjúsági Parlament határozatainak végrehajtását.

A Nyelvpótlék Bizottság és a Vári és Beruházási Bizottság folyamatosan foglalkozott az év közben felmerült problémákkal. A Könyvtártechnológiai és Fejlesztési Bizottság, a Tudományos és Közművelődési Bizottság, valamint a Hungarika Koordinációs Bizottság tevékenységéről a „Kutató és fejlesztő munka” c. részben számolunk be.

Munkaügyi helyzet, személyzeti munka

Hosszú idő után első ízben történt meg, hogy a könyvtár nem kapott új státushelyet s megnövekedett feladatainknak a meglévő, sőt az év utolsó negyedétől csökkentett létszámmal kellett eleget tennünk.

A korábbi évhez hasonlóan 1979-ben sem volt lényeges fluktuáció. A státushelyek majd mind betöltöttek voltak, csak alkalmi szerződéses alkalmazásokra volt új és új lehetőség, — részint helyettesi minőségben, részben a központi bérmegetakarítás terhére. Az év végével felsőbb intézkedés folytán az ilyen fajta lehetőségek minimálisra csökkentek, és több korábbi, folyamatosnak remélt alkalmazást meg kellett szüntetnünk. A fel-

sőbb utasítások értelmében feladataink átvizsgálásával és racionálisabb létszámgazdálkodással meg kellett szüntetni a túlbetöltést és vissza kellett állni az eredetileg jóbá hagyott létszám-irányszámra, 474 fő státusos és 14 időszaki, illetve részfoglalkozású átlaglétsszámra. E rendelet végrehajtása során 35 fő olyan szerződéses dolgozót kellett elbocsátanunk, akiknek eddigi bérfedezetét a központi bérmegtakarítás biztosította.

Mindezen intézkedések a könyvtári munka több területén teremtettek nehéz helyzetet. Különösen súlyosan érintettek a különgyűjtemények, amelyek új állást már évek óta nem kaptak s a munkát eddig is számos poszton csak szerződéses alkalmazásokkal lehetett fenntartani.

Káderfejlesztési tervünknek megfelelően ez évben bevezettük a belső pályázati rendszert, közmegelégedésre ugyan, de egyelőre még igen szerény eredménnyel.

A munkaügyi kérdések rendezését célzó belső szabályzatok és a munkavédelmi szabályzat elkészítését hátráltatta az a tény, hogy a megfelelő felső szintű szabályozások nem jelentek meg időben.

Kutató- és fejlesztő munka, kiadványi tevékenység, könyvtárpropaganda

Az OSZK egyre szélesedő tudományos munkája a hazai kutatási rendszerbe beágyazottan, mind céltudatosabban, szervezettebben és mind több eredményt felmutatva folyik.

A „Történelmi és kulturális hagyományaink, emlékeink komplex kutatása” c. tervezett kutatási főirány keretébe már az előző évekbe beépült hungarika feltárási programunk és azok a feladatok, amelyek megvalósítására a nemzeti könyvtár hivatott. Az elvi megalapozottság természetesen nem jelenti azt, hogy tartalmi, szervezési problémáink mind megoldódtak volna. Ezeket azonban részint saját Tudományos és Közművelődési Bizottságunk, illetve Hungarika Koordinációs Munkabizottságunk vitái során, részint külső tudományos szervekkel — elsősorban az MTA és a KM Könyvtörténeti és Bibliográfiai Munkabizottságával — együttműködve fokozatosan tudjuk tisztázni. A kutatási program végleges kialakítását, még inkább a gyakorlati munkát azonban sajnálatosan gátolják különböző — adminisztratív nehézségekből eredő — pénzügyi bizonytalanságok.

Az eredmények azért így is jelentősek: 1979-ben már nyomdába került az egyházi könyvtárak kéziratkatalógusának első két kötete, folytatódott a sajtóbibliográfiai munkálatok (ennek átfogó tervezetét az MTA és KM már említett közös bizottsága is megvitatta), de más kutatási területen is előbbre léptünk.

A könyvtár tervébe iktatott kutató tevékenység számos sikeres vállalkozása közül ki kell emelnünk — a már más helyen említett — *Magyar könyvészet 1921—1944* első kötetének befejezését, illetve — a KM rendkívüli anyagi támogatásával lehetségessé vált — nyomdába adását, az RMNY kötetek folyamatos elkészültét. Megjelenés előtt áll a *Magyar irodalom és irodalomtudomány bibliográfiája* 1976-os kötete. De tervszerűen folyik a latin kódexek katalógusának kiegészítése, az antikva katalógus kiadásra való előkészítése és több más munka is.

A befejezett fejlesztési munkák közül — jelentőségük folytán — ki kell emelnünk az MNB számítógéppel készült 1976. évi kumulációjának nyomdába adását és az 1978—79. évi összevont kumuláció számítógéppel való előállítását.

A Tudományos és Közművelődési Bizottság elsősorban a „Történelmi és kulturális hagyományaink, emlékeink komplex kutatása” c. főirány keretébe tartozó munkákkal foglalkozott: a témák fontossági sorrendjét, egymáshoz való viszonyát vitatta meg, új kutatási területek bekapcsolására tett javaslatot, tehát a tudományos munkának az eddigieknél is szervezetesebb, tervszerűbb és jobb határfokú vitelének lehetőségeit kereste.

A bizottság és a Pártbizottság kezdeményezésére került sor — a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Könyv- és Könyvtártörténeti Bizottságával közös rendezésben — a Tanácsköztársaság 60. évfordulója tiszteletére tartott emlékülésre, amelyen az OSZK és a magyar könyvtárügy akkori helyzetét és a haladó eszmék, elképzelések máig terjedő hatását idézték fel az előadók: dr. Haraszthy Gyula ny. főosztályvezető, dr. Havasi Zoltán és Zircz Péter főigazgató-helyettesek.

A Hungarika Koordinációs Munkabizottság megtárgyalta dr. Wix Györgyné „A modern könyvek és időszaki kiadványok gyűjteménye hungarika gyűjtési szabályzata” c. tervezetét. A bizottság jóváhagyta az előterjesztést, amely az OSZK gyűjteményszervező tevékenységének egyik nélkülözhetetlen segédlete lesz. Fontos határozatokat hozott a bizottság a hungarika célzatú külföldi kiküldetések fokozottabb koordinálása érdekében is.

A Könyvtártechnológiai és -fejlesztési bizottság megvitatta a hazai és nemzetközi könyvtári szabványosítás helyzetét és ezzel kapcsolatban az OSZK szakértők tevékenységét, állást foglalt egyes NTMIR szabványokkal kapcsolatos kérdésekben. A bizottság tagjainak szűkebb csoportja — munkabizottságként — több esetben foglalkozott az integrált feldolgozás előkészítésével. (A számítógépes fejlesztési munkák eredményeiről l. a „Fejlesztés. Számítógépesítés. Részvétel az országos és nemzetközi információs rendszerekben” c. fejezetet.)

A kutatónap tevékenységet már évek óta tervmunkánk szerves részének tekintjük és fokozottan figyelünk arra, hogy e tevékenység is alapfeladataink jobb teljesítését szolgálja és velük közvetlen vagy közvetett kapcsolatban álljon.

1979-ben 71 fő kapott engedélyt heti 8 (egy esetben 4) óras kutatóidő igénybevételére. A kutatott témák száma összesen 78 volt. Könyvtár-tudományi kérdésekkel 42 munkatársunk foglalkozott, egyéb területen 32 fő dolgozott. A témák aránya — az előbbi csoport javára — 46—32 volt (az egy évvel ezelőtti 33—33-as aránnyal szemben).

A könyvtár-tudományi területen belül a kutató-fejlesztő tevékenység körébe eső témák egyre inkább előtérbe kerülnek. Amíg 1978-ban heten végeztek ilyen jellegű elméleti munkát, addig 1979-ben már 14 fő, akik gépesítéssel, nemzetközi és hazai szabványosítással, országos feladatok modernebb megoldásával kapcsolatos témán dolgoztak. Az OSZK történetének egy-egy részletével 3 kutató foglalkozott, négyen állományfeltárást végeztek. Sok volt a nyomdászattörténeti, könyvtörténeti kutatás, közülük

nem egy hungarika vonatkozású. A nem könyvtártudományi kutatások irodalomtörténeti, történelmi, nyelvészeti, néprajzi, zenei területen folytak.

A kutatónapban részesültek közül ketten elfogadott kandidátusi értekezésükön dolgoztak, 11 fiatal egyetemi doktori értekezését írta. (Ebből egy könyvtártudományi és 10 egyéb témáról szól.) A disszertációt írókon kívül is sok a fiatal kutató, ezt egészséges fejlődési folyamatnak tartjuk. Kevésbé örvendetes viszont az az egy-két éve megfigyelhető jelenség, hogy az idősebb és vezető beosztásban levő legjobb szakemberek közül többen — időhiány, a napi munka szorító ereje miatt — lemondanak kutatónapjaikról, vagy ezt az időt csak részben, esetleg csak töredékesen tudják igénybe venni.

Amikor a könyvtár múlt évi tudományos tevékenységéről képet adunk, kiemelten kell szólnunk arról az ösztönző erőről, amelyet Keresztury Dezső alapítványa, illetve az ebből származó, a tudományos munka honorálását szolgáló jutalomalap jelent dolgozóink számára. Az első ízben 1978-ban kiírt pályázatra beérkezett művek elbírálására 1979-ben került sor, és három munkatársunk tanulmányát, ill. bibliográfiáját részesítette „Keresztury-jutalom”-ban az intézmény vezetősége. (Gyurján Istvánné: *Romániai magyar írók és költők bibliográfiája 1919–1944.* — Miklóssy János: *Vajda János hírlapírói és szerkesztői pályakezdése.* Somkuti Gabriella: *A Teleki-téka pere. A marosvásárhelyi Teleki-könyvtár a múlt században.*)

Munkatársaink tudományos tevékenységének eredményei könyvtárunk évkönyvében is tükröződnek. Ez évben az 1976/77-es kötet jelent meg, amely az intézeti beszámolókon kívül tizenöt tanulmányt tartalmaz.

Kiadványi munkánkban az előző években már észlelt ellentmondás: az igény és a lehetőség közti feszültség 1979-ben az eddiginél is súlyosabb formában jelentkezett. Sokszorosító üzemünk ugyan mindent elkövetett kiadványaink megjelentetése érdekében, de az osztályok terveiben foglalt kívánalmaknak mégsem tudott eleget tenni. Bibliográfiai kiadványaink kurrens füzetek ugyan fennakadás nélkül megjelentek, de a megnövekedett terjedelem — az *MNB Könyvek Bibliográfiája* pl. 1979-ben kétszeres terjedelemben került kiadásra — egyéb kiadványok megjelenését akadályozták meg. Sajnálatos tényként kell megállapítanunk, hogy kapacitáshiány miatt a jövőben alapvető kiadványaink megjelenését sem tudjuk biztosítani. A helyzetet tovább súlyosbították ez évben a papírellátásban jelentkező nehézségek.

Ilyen körülmények között rendkívül nagy jelentőségű volt az a tény, hogy a „Történelmi és kulturális emlékeink, hagyományaink komplex kutatása” elnevezésű országos főirány keretébe illesztett munkálatok számára 1979-ben biztosított volt a nyomdai költségek fedezete, a *Magyar Könyvészet 1921–1944* első kötetének nyomdába adása pedig a KM rendkívüli pénzügyi támogatásával vált lehetővé.

Kiadványainkat, az elmúlt évek gyakorlatához hasonlóan, a PKHI útján, illetve a Könyvértékesítő Vállalat Könyvtárellátó Osztályának segítségével terjesztettük. Nagyszámú — régebben közreadott művekre is vonatkozó — kérés érkezett be közvetlenül a Kiadványtárhoz.

Amíg korábbi megjelenésű kiadványainkból általában nagyobb tartalmakaink vannak, addig az utóbbi években közzétett nemzeti bibliográfiák,

katalógusok, évkönyvek stb. iránti igényt nem tudjuk teljes mértékben kielégíteni. A lehetőségekhez mérten minden indokolt esetben emeltük a példányszámot, ennek ellenére például a hazai kurrens sajtóbibliográfia 1976-os alapkötetere vonatkozó rendelések egész sorát kellett már közvetlenül a mű megjelenése után is visszautasítani.

A könyvtárpropaganda terén — erre külön erőforrásunk, ill. kapacitásunk nem lévén — továbbra is a Könyvtártudományi és Módszertani Központ által félévenként megjelentetett és a tömegkommunikációs szervek részére készített témajavaslatok jegyzékének lehetőségeit használtuk ki. Az MTI, a sajtó, a rádió és a televízió hozzánk forduló munkatársaival az illetékes szakvezetők interjúk, helyszíni vezetések és információs anyagok segítségével ismertették meg munkánkat. Az év során kétféleképpen kértük fel a sajtó munkatársait egy-egy könyvtári eseményről való tudósításra. (A gyöngyösi műemlékkönyvtár megnyitása és a szocialista országok nemzeti könyvtárai szakértőinek budapesti tanácskozása alkalmából.) Emlékezetes eseménye volt az évnak a magyar könyvtárakról készült színes televíziós sorozat, amelynek egyik adása a Széchényi Könyvtárt mutatta be. A Színháztörténeti Tár 30 éves jubileumáról a rádió is megemlékezett.

Továbbra sem mulasztottuk el a magyar társadalom figyelmét felhívni a nemzeti könyvtár nehéz helyzetére, a vári építkezés elhúzódásából keletkező kulturális kárra. Értékeink bemutatása terén helyzetünk továbbra is passzív: míg a kiadók egymás után jelentetik meg a nálunk őrzött kódexek, régi térképek stb. alapján a reprezentatív kivitelű, díszes naptárakat, mi még néhány képeslap, vagy leporelló kiadatásával sem kísérleteztünk.

Továbbképzés, képzés

Hosszas előkészítő munka után 1979-ben tartottuk meg első ízben az újonnan belépő, vagy a könyvtár egészét nem ismerő fiatal dolgozóink számára az „OSZK ismereti körök” funkcióját magasabb szinten betöltő „OSZK ismereti tanfolyamot”. A jelentkezők nagy száma (kb. 100 fő) miatt a résztvevőket két csoportba osztottuk. Az elhangzott 9—9 előadás során az intézmény illetékes vezetői a nemzeti könyvtár egészéről adtak képet, majd saját területük munkáját mutatták be a hallgatóknak. Az elméleti foglalkozásokat kötelező helyszíni látogatások egészítették ki.

Közel 50 dolgozónk vett részt a KMK rendezésében, de kevés kivétellel OSZK előadókkal és gyakorlatvezetőkkel szervezett — az új bibliográfiai címléírást bemutató — 5 napos tanfolyamon, és jó eredménnyel sajátította el az új szabványok alkalmazásához nélkülözhetetlen ismereteket. Több munkatársunk a bibliográfiai továbbképző tanfolyamon vett részt, amelyet ugyancsak a KMK tartott az e területen érdekelt könyvtárosok részére. Az előző évekhez hasonlóan most is sor került osztályszinten tartott szakmai továbbképzésre, ezek száma azonban — a már említett tanfolyamokon való nagy részvétel miatt — valamivel csökkent. Említést érdemelnek az MNB Szerkesztőségének havonta kétszer tartott katalógizálási és kódolási megbeszélései, a III. főosztályon rendszeresített útibeszámolók, a Hírlap-állományvédelmi osztálynak idegen nyelvű szaknyelv elsajátítását segítő egyéni fordítási munkája.

Ez évben mód nyílt egy külföldi intézményben való továbbképzésre is: egy munkatársunk a moszkvai GPNTB-ben vehetett részt az IKARR-munkával kapcsolatos továbbképzésben.

Külön kell szólni az MKE Könyv- és Könyvtártörténeti Bizottságának előadásairól, amelyeket rendszeresen meghallgatnak könyvtárunk érdekelt dolgozói. A bizottság keretében megalakult Bibliofil Könyvkötő Munkaközösség előadásait is számosan látogatták, de az OSZK munkatársainak vezetésével tartott gyakorlati foglalkozások is többeket vonzottak.

A Hírlap-állományvédelmi osztály dolgozói irányító módon részt vettek a Múzeumi Restaurátor és Módszertani Központ munkájában, velük közösen konferenciákat, restaurátor találkozókat rendeztek és aktív kezdeményezésükkel létrehozták a MTESZ Papír- és Nyomdaipari Egyesületének keretében a papír- és könyvrestaurátorok szakosztályát, és ezzel a maguk számára egy újabb továbbképzési fórumot teremtettek.

Dolgozóink közül 1979-ben tizenketten folytattak egyetemi tanulmányokat, a Marxista—Leninista Egyetemet nyolcan látogatták. Tovább folytatódott középfokú szakképesítésű munkatársaink főiskolai államvizgára való felkészítése a KMK által rendezett konzultációs tanfolyamokon. 1979-ben tizennégyen tették le sikerrel a vizsgát és szereztek ezzel főiskolai képzettséget. Öt munkatársunk folytatott középszintű tanulmányokat.

Ez évben is a legnagyobb gondot a középkáder képzés megoldatlansága jelentette. Jelenleg is mintegy 15 olyan dolgozónk van, akinek mind munkája, mind besorolása miatt érdeke a képzettség megszerzése. A középkáder képzés új formájáról intézkedő rendelet megjelenéséig azonban nem tudunk előbbre lépni.

A nyelvtanulás általában magánúton történt, de a KISZ szervezésében 1979-ben is két csoportban tanultak latinul a fiatalok. A múlt évben — ugyancsak a KISZ kezdeményezésére — angol kezdő és haladó tanfolyamot szerveztek. Intenzív nyelvtanfolyamra 2 dolgozónkat vették fel.

Nemzetközi kapcsolatok

A könyvtár egyes osztályai — szakmai tevékenységük során — közvetlen kapcsolatban állnak számos külföldi intézménnyel és nemzetközi szervezettel. Ez irányú munkájuk ismertetésére tehát a megfelelő helyen került sor, itt csak általános összefoglalást adunk.

Együttműködésünk a szocialista országokkal továbbra is két síkon folytatódott: részvétel a közös információs rendszerek munkálataiban (NTMIR, INTERINFORMKULTÚRA) és a nemzeti könyvtári együttműködésben. Ez utóbbi keretében került sor — most már másodízben — budapesti konferencia megrendezésére: ezúttal az állományépítéssel foglalkozó szakbizottság tartotta tanácskozását könyvtárunkban. Részt vettünk a nemzeti bibliográfia kérdéseivel foglalkozó 5. szakértői tanácskozáson Várnában. Az év végén a nemzeti könyvtárak igazgatóinak és a könyvtárügy állami vezetőinek soros konferenciáján Berlinben az OSZK részéről Zirc Péter főigazgató-helyettes vett részt. A közös tudományos kutatás keretében a Lenin Könyvtár által szerkesztett *A szocialista típusú nemzeti könyvtár fejlődésének tendenciái és perspektívája* c. gyűjteményes kötet számára dr.

Havasi Zoltán főigazgató-helyettes készített tanulmányt. *A nemzeti könyvtár mint tudományos kutató központ* címmel.

A szocialista országokba való kiutazásainkat és az onnan történő fogadásokat az államközi kulturális munkatervekben és az intézményközi megállapodásokban meghatározott keretek között folytattuk. Ez évben első ízben nyílt lehetőségünk a leningrádi Szaltükov-Scsedrin könyvtár meglátogatására. Előzetes tárgyalásokat folytattunk a szorosabb kapcsolatok kiépítésére a kassai Tudományos Könyvtárral. A közvetlen személycserekeretek 38 munkatársunknak tettek lehetővé tapasztalatcsere jellegű tanulmányutat vagy helyszíni kutatás végzését a szomszédos szocialista országokban. Az államközi egyezmények keretében még további 7 fő, egyezményen kívül 7 fő, konferencián való részvételre 15 fő utazott. A szocialista országokba így összesen 67 munkatársunk kapott kiküldetést.

A kiutazásoknál már évek óta erős hangsúly esik a hungarika-kutatással megbízott munkatársaink tanulmányútjaira. 1975-től az e célra fordított idő jelentősen megnőtt: szocialista relációban a hungarika-kutatásra felhasznált napok száma 1975/76-ban kétszerese volt az 1974-esnek, és ennek ismét kétszerese az 1977/79-es évek átlaga. Hasonló, bár nem töretlen a fejlődés a kapitalista relációban. (Itt egy-egy hosszabb időtartamú nyugati ösztöndíj léte vagy hiánya magyarázza a viszonylag nagy ingadozást.) Végső soron a külföldön hungarika-kutatással eltöltött napok részaránya az egyéb célú kiutazásokhoz viszonyítva az 1974-es 16,1 százalékról 1975—79 között 35—49 százalékra ugrott.

A szocialista országokból a csereegyezmények keretében 37 könyvtárost fogadtunk 256 vendégnapra, azaz egy könyvtáros átlagosan 6,9 napot töltött nálunk. Vendégeink kb. egyharmad-kétharmad arányban végeztek patriotica kutatásokat (slovacica, jugoslavica, polonica) és tájékozódtak módszertani kérdésekben. Az utóbbiak érdeklődése elsősorban a feldolgozás, ill. az olvasó- és tájékoztató szolgálat, információs tevékenység felé irányult, többen különböző területek, főleg a kiadványcsere együttműködésével foglalkoztak és fogadtunk szakembereket a központi szolgáltatások valamennyi területén is.

A tőkés országokba 28 munkatársunk utazhatott, közülük 11-en vettek részt különböző szakmai tanácskozásokon, konferenciákon. A kiutazók közül heten egy hónapot, ill. egy hónapnál hosszabb időt töltöttek külföldön. Többek között mód nyílt hosszabb időtartamú hungarika-kutatásra Ausztria, az NSZK, Olaszország és az Egyesült Államok területén. — Kapcsolatfelvétel indult spanyol, ill. török viszonylatban. A jövőre nézve ígéretesnek látszik az együttműködés — különösen a hungarika-, valamint a könyv- és könyvtártörténeti kutatások terén — a wolfenbütteli Herzog August Bibliothek-kal, amelynek igazgatója magyarországi látogatása során könyvtárunkat is felkereste.

A nemzetközi szervezetek konferenciái sorából az IFLA koppenhágai közgyűlésén a nemzeti könyvtár képviselőjében Zircz Péter főigazgató-helyettes vett részt. A IBM-konferencián már 1974 óta nem vettünk részt, kapcsolatunk a RISM-munkálatokban való részvételre szorítkozik. A párizsi ISDS Központtal együttműködésünk szoros; Szilvássy Zoltánné, az ISDS Igazgató Tanácsának alelnöke részt vett a Tanács munkájában, többek

között elkészítette a szocialista országokról készült helyzetképet (az ISDS-szolgáltatások terjesztésének, ill. hasznosításának lehetőségei) és az ISDS rendszer eddigi tevékenységét összegező áttekintést az 1980 elején tartandó 3. közgyűlés tárgyalási anyagául. ISDS-ügyekben folytatott tapasztalat-cserére és a magyar Nemzeti Központtal való együttműködés kialakítására több szocialista országból fogadtunk szakembereket (Csehszlovákia, Lengyelország, NDK, Jugoszlávia). Ez évben járt először könyvtárunkban az ISDS Nemzetközi Központ igazgatója is. — Kapcsolataink voltak a fentiekén kívül az ISO, ISBN Központ, IASA, IADA, SIBMAS nemzetközi szervezetekkel is, bár többel ezek közül csak a szakmai tájékozódás szintjén.

A kiutazások száma 1979-ben összesen 95 volt, ebből szocialista országa 67, tőkés országba 28 alkalommal. Ez 1978-hoz képest 25 százalékos emelkedést jelent. A szellemi haszon, azaz az eredményesség szempontjából meggyőző bizonyítékul szolgálnak a hungarika-kutatások köréből elsősorban az RMNY (*Régi Magyarországi Nyomtatványok*) bibliográfiai gyűjtőmunkája során évről-évre gyűlő adatmennyiség, az állományépítést szolgáló hungarika hiánypótlások, általánosságban pedig a könyvtár szakmai munkájában a nemzetközi eredményekkel való lépéstartás, a nemzetközi információcserében való aktív részvétel, nem egy esetben építő hozzájárulás.

1979-ben hivatalosan voltak külföldön: a) szocialista országokkal kötött kulturális egyezmény, ill. intézményközi megállapodások személycseréje keretében Bulgáriában Czigler Mária, Somogyi Lajosné; Csehszlovákiában Balogh György két ízben, Beck Ivánné, Borsa Gedeon, Hervay Ferenc, Holl Béla, Miklóssy János, Nagy László, Ónódy Miklós, Orvos Mária, Papp Ferencné, Sándor Ernő, Szabó Géza, Velich Sándorné, Wojtilla Gyuláné, Zseli Lászlóné; Jugoszláviában Bor Kálmán, Borsa Gedeon, Botka Ferencné, Bozzay Éva, Fried István, Kiszely Olivérné, Mohor Jenő, Somkuti Gabriella, Tőkés Lászlóné, Velencei Katalin; Lengyelországban Hervay Ferenc, Kamondi Antal, Kőpeczi-Nagy Gáborné, Milhoffer Alajos, Vásárhelyi Judit; NDK-ban Karácsonyi Rózsa, Miklóssy Jánosné, Ráduly Márta, Somogyi Pálné, Szegedy-Maszák Mihályné, Tóth Lajos, Zsigmondy Árpádné; Szovjetunióban Bor Kálmán, Németh Mária, Óvári Sándor, Vekerdí József. b) Ösztöndíjas tanulmányúton voltak szocialista országokban: Csehszlovákiában Patay Pálné; NDK-ban Murányi Róbert Árpád. c) Ösztöndíjas tanulmányúton voltak nyugati országokban: Ausztriában Fallenbüchl Zoltán; Franciaországban Nagy Zsoltné; Hollandiában Győriné Kiss Éva; NSZK-ban Heltai János, Vásárhelyi Judit; Olaszországban Acél Zsuzsanna, Hervay Ferenc, Melczer Tibor, Németh Gabriella és Pál Ágnes. d) Kongresszuson, ill. konferencián voltak szocialista országokban: Bulgáriában Fügedi Péterné és Zöldi Péter (Várna, nemzeti bibliográfiai konferencia); Csehszlovákiában Sonnevend Péter és Zöldi Péter (Pozsony, közös információs nyelv kialakításával foglalkozó szakértői tanácskozás); Lengyelországban Kondor Imréné és Szűcs Jenőné (Varsó, ISO szabványosítási konferencia); NDK-ban Borsa Gedeon és Soltész Zoltánné (Berlin, ősnyomtatványkutatók nemzetközi tanácskozása), Zircz Péter (Berlin, a szocialista országok nemzeti könyvtári igazgatói konferenciája); Romániában Fügedi Péterné (Bukarest, NTMIR szabványosítási értekezlet); Szovjetunió-

ban Baranyi Olga (Moszkva, az NTMIR-İKARR rendszertanács ülése), Kondor Imréné (Moszkva, NTMIR szabványosítási konferencia), Sonnevend Péter két alkalommal (Moszkva, NTMIR szabványosítási értekezlet és az Interinformkultúra tanácsülése), Szilvássy Zoltánné (Moszkva, az NTMIR-İKARR rendszertanács ülése), Zircz Péter (Moszkva, az Interinterinformkultúra tanácsülése). *e*) Kongresszuson, ill. konferencián voltak nyugati országokban: Angliában Karsay Orsolya (Birmingham, bizantinológus szimpozium); Dániában Zircz Péter (Koppenhága, IFLA kongresszus); Franciaországban Szilvássy Zoltánné két alkalommal (Párizs, ISDS igazgatótanácsának elnökségi ülése); NSZK-ban Borsa Gedeon (Wolfenbüttel, könyvtörténeti szakbizottsági ülés), Szilvássy Zoltánné (Frankfurt/Main, ISDS igazgató tanács ülés), Vízkelety András három alkalommal (Freiburg, München, kézirat- és kódexkatalogizálással foglalkozó szakértők kollokviuma; Marbach, a nemzetközi Lenau-Társaság szerkesztőbizottsági ülése; Köln, a Schnütgen Múzeum Parler kiállításával kapcsolatos szimpozium); Olaszországban Borsa Gedeon (Reggio Emilia, A. Panizzi emlékére rendezett ülés). *f*) Egyéb kiutazások szocialista országokba: Csehszlovákiába Malomsoki János, Ónódy Miklós, Óvári Sándor, Rosta Lajosné (Prága, Nemzetközi Reprográfiai Kiállítás); Szovjetunióba Pappné Bali Judit (Moszkva, NTMIR-İKARR továbbképzés. *g*) Egyéb kiutazások nyugati országokba: Angliába Kovács Ilona (London, British Library, a BL számítógépes szolgáltatásainak tanulmányozása); Ausztriába Balázsovics Mihály (Bécs, a „Párizsi Magyar Műhely” irodalmi társaság találkozója), Ferenczy Endréné (Bécs, a Collegium Hungaricum könyvtárának ellenőrzése); Kanadába Vavrinecz Veronika (zenei könyvtárak és gyűjtemények tanulmányozása); Olaszországba Ferenczy Endréné három alkalommal (Róma, a Magyar Akadémia Könyvtára rendezési munkálataival kapcsolatban); USA-ba Kovács Ilona (Minneapolis, Bevándorlástörténeti Kutatóközpont, az amerikai magyarság történetére és kulturális helyzetére vonatkozó kutatások).

Vári épület

A várbeli helyiségek funkcionális elosztási rendjének az 1978. évben újonnan történt megállapítása alapján a könyvtár kidolgozta az egyes helyiségek részletes berendezési programját, s a KÖZTI elkészítette a teljesen új berendezési alaprajzokat. Ezt a dokumentációt a Várbizottság, az érdekelt könyvtári részlegek vezetőinek bevonásával felülvizsgálta, s egyes részletkérdések tekintetében megtette észrevételeit, amit a Beruházási Vállalat — valamint a KÖZTI — tudomásul vett. A berendezési tervdokumentáció alapján a KÖZTI az év második felében megkezdte — a könyvtár állandó konzultációja mellett — az egyes bútorok és berendezési tárgyak, illetve ezek típusainak megtervezését.

Bár az építkezés befejezésének határideje tekintetében a legfelsőbb kormányhatósági döntés az 1979. évben sem történt meg, a részletes tervezési munkák olyan ütemben folynak, hogy kellő számú munkaerő beállításával az új épület néhány év alatt teljes berendezésével együtt elkészülhessen.

A külföldi cég az év második felében leszállította a teljes könyvszállító berendezést (Telelift). Ennek beépítését, az épület készütségi fokának elégtelensége miatt sajnos még nem lehetett megkezdeni, s így a leszállított alkatrészeket átmenetileg a Beruházási Vállalat kénytelen tárolni, amíg a beépítés megindulhat.

Beruházás, felújítás, költségvetés

A tervbe vett felújítási munkákat az intézmény budapesti épületein az előirányozottnak megfelelően elvégezték (Pollack Mihály tér 10., Kálmán u. 15.). A Régifóti út 77. sz. épület homlokzatának felújítására a Budavári Palotába való költözés későbbiekben meghatározandó időpontjától függően kerül sor.

A zirci műemlékkönyvtár területén tovább folytatódott a kisebb méretű felújítás, míg a gyöngyösi műemlékkönyvtárban befejeződtek az eredeti helyre való visszatelepítéssel és a könyvtár újra való megnyitásával összefüggő gazdasági-műszaki munkák.

A gépi berendezések beszerzései közül jelentősebbek a Sokszorosító üzem számára vásárolt két új offsetnyomólap készítő gép (Copy Rapid és Repro Master), valamint a Romayor 313-as nyomógép.

Az 1979. évi költségvetési kiadás 64,4 millió forint volt, nem egészen 3 millióval több az előző évinél.

Kitüntetések

A könyvtár vezetőségének javaslatára ez évben is számos munkatársunk részesült magasabb állami kitüntetésben. A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 62. évfordulója alkalmából, eredményes munkájuk elismeréseként, dr. Havasi Zoltán főigazgató-helyettesnek és dr. Markovits Györgyi osztályvezetőnek a Munka Érdemrend arany fokozatát, hazánk felszabadulásának 34. évfordulója alkalmából dr. Komjáthy Miklósné osztályvezetőnek a Munka Érdemrend ezüst fokozatát, Kastaly Beatrix osztályvezetőnek a Munka Érdemrend bronz fokozatát adományozta. Ugyancsak a Munka Érdemrend ezüst fokozatát kapták meg Hoffer Rezsóné (szakszervezeti munkájáért) és dr. Berczeli Károlyné osztályvezető nyugdíjba vonulása alkalmából. — A kulturális miniszter augusztus 20-a alkalmából a Közalkalmazottak Szakszervezete főtítkárával egyetértésben, kiemelkedő könyvtárosi tevékenysége elismerésül dr. Ferenczy Endréné főosztályvezetőnek a Szabó Ervin emlékérmét adományozta. A Magyar—Szovjet Gazdasági és Műszaki-Tudományos Együttműködési Kormányközi Bizottság Műszaki—Tudományos Együttműködési Állandó Albizottsága Fügedi Péterné főosztályvezetőt a Magyar Népköztársaság és a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége közötti tudományos—műszaki együttműködés fejlesztésében való aktív közreműködésért és az elért eredményekért „Az MNK és a SZU közötti tudományos—műszaki együttműködés 30. évfordulója” díszoklevéllel tüntette ki. — Augusztus 20-a alkalmából a kulturális minisztertől a Szocialista Kultúráért érdemérmét Barsin József, Berlász Piroska, dr. Fried István, Görgeyné Kovács Katalin, Miklóssy Jánosné, dr. Patay Pálné, Pásztor Rezsóné, dr. Tóth Lajos és

Vavrinecz Veronika, a Kiváló Munkáért érdemérmét Ábry Béláné, Balassa Jenőné, dr. Barankay Bertalanné, Bartókné H. Erzsébet, özv. Demjén Andrásné, Fodor Éva, Gál Ágnes Zsuzsanna, Gál Júlia, Holtzinger Gáborné, Kiss Dénesné, Korber Károlyné, Lovászné Vona Katalin, Orbán Emőke, Péterffy Judit, Pusztai Istvánné, Rákóczy Csabáné, Rétháti János, Simon István, Szegedi Maszák Mihályné, Szénási Lászlóné, Trencsényiné Varga Katalin, dr. Vásárhelyi Judit és Velencei Katalin kapták. — Nyugdíjba menetelük alkalmából Szocialista Kultúráért emlékérmét kapta Pintér Antalné, Kiváló Munkáért kitüntetésben részesültek dr. Szigethy Jolán és Komornik Zoltáné.

Összeállította: *Somkuti Gabriella*

*Az Országos Széchényi Könyvtár
dolgozói 1979-ben*

A) KÖNYVTÁR

Főigazgató

Dr. Jóború Magda
a neveléstudományok kandidátusa

Főigazgató-helyettesek

Fábry György gazdasági igazgató
Dr. Havasi Zoltán
az irodalomtudományok kandidátusa
Óvári Sándor igazgató
Zircz Péter

Fősztályvezetők

Dr. Ferenczy Endréné
Fügedi Péterné
N. Rác Aranka
Dr. Pajkossy György

Fősztályvezető-helyettesek

Dr. Hernády Dénes
gazdasági igazgató-helyettes
Ónódy Miklós

Osztályvezetők

Dr. Berzeli Károlyné
Dr. Bikich Györgyné
Dr. Borsa Gedeon
Fejes Józsefné
Gyulai Árpád
Kastaly Beatrix

Dr. Kecskeméti István
Dr. Komjáthy Miklósné
Dr. Kondor Imréné
Kovács Ilona
Kovács József
Dr. Markovits Györgyi
az irodalomtudományok kandidátusa
Mészáros Pálné
Milhoffer Alajos
Mohor Jenő
Dr. Németh Mária
Dr. Patay Pálné
Rakovszky Istvánné
Dr. Ráduly Márta
Rosta Lajosné
Soltész Zoltánné dr.
Somkuti Gabriella
Sonnevend Péter
Szilvássy Zoltánné
Dr. Szűcs Jenőné
Dr. Tóth Lajos
Tókécs Lászlóné
V. dr. Windisch Éva
az irodalomtudományok kandidátusa
Dr. Vekerdi József
a nyelvtudományok doktora
Dr. Wittek Lászlóné
Dr. Wix Györgyné

Osztályvezető-helyettesek

Baczoni Tamásné
Bor Kálmán
Dr. Csillag Lászlóné

Gajtkó Éva
Dr. Hegedűs Károly
Jávor Péterné
Karácsonyi Rózsa
Malomsoki János
Mártyán Gyuláné
Dr. Nagy Zsoltné
Rohács Ervin
Schneller Károly
Tamás Péter
Dr. Ürögdi Györgyné

Főmunkatárs I.

Dr. Balogh György csop. vez.
Dr. Batári Gyula
Berlász Piroska csop. vez.
Dr. Borsos Józsefné csop. vez.
Dr. Fallenbüchl Zoltán
Darabos Pálné
Dr. Fried István
az irodalomtudományok kandidátusa
Galamb Györgyné
Hervay Ferenc
Dr. Kelecsényi Gábor
Dr. Kemény G. Gábor
az irodalomtudományok kandidátusa
Kiszely Olivér
Miklóssy János csop. vez.
Miklóssy Jánosné csop. vez.
Mikó Lajosné
Murányi Róbert
Papp Ferencné csop. vez.
Pap Zoltán
Sipos Márta csop. vez.
Dr. Spira Györgyné
Dr. Szauder Józsefné
Szóllósy Éva csop. vez.
Dr. Vízkelety András
az irodalomtudományok kandidátusa
Zágonyi Ilona csop. vez.
Zöldi Péter
Zsembery Anna

Főmunkatárs II.

Botka Ferencné csop. vez.
Dárdai Miklósné

Divényiné Váradi Zsuzsa csop. vez.
Dömötör Lajosné
Dr. Faragó Lászlóné
Froemel Károlyné csop. vez.
Dr. Horváth Istvánné
Dr. Illyés Katalin
Juhász Lászlóné
Kiszely Olivérné
Kovács Istvánné
Kunszabó Ferenc
Lengyel Istvánné
Dr. Melczer Tibor
Nagy Lajosné
Sándor Ernő
Somogyi Pálné
Szász Andrásné
Szegedy-Maszák Mihályné
Dr. Szeglet Ildikó
Tóth Sándorné
Vavrinecz Veronika csop. vez.
Dr. Vlastaris Orsolya
a nyelv tudományok kandidátusa

Szakalkalmazott I.

Dr. Acél Zsuzsa
Balogh Judit
Barabás Klára
Baranyi Olga
Dr. Bálint Tiborné
Dr. Beck Ivánné
Bellágh Rózsa
Dr. Burián Ignácné
Butor Veronika
Dr. Csecserits Istvánné
Földy Istvánné
Fülep Katalin
Gábor Júlianna
Grallert Izabella
Gróh Gáspár
Gróh Gáspárné
Gulyás Gabriella
Gyóriné Kiss Éva
Haydené Kis Zsuzsanna
Heltai János
Horváth Gabriella
Illy Lászlóné
Inczédy Zsuzsanna

Ispánki Ferenc
Juhász Katalin
Kamondi Antal
Karakas Péterné csop. vez.
Kiss Dénesné
Koffán Zsófia
Dr. Koroknai Ákosné
Kökössy Gabriella
Dr. Kunszt Zoltánné csop. vez.
Dr. Lichtmann Tamás
Dr. Maróthy Jánosné
Melegh Elek
Morvai Zsuzsanna
Muzslay Lászlóné
Müller Rodica
Nagy László
Nagy Zoltán csop. vez.
Neumayer Katalin
Dr. Németh S. Katalin
Orbán Emőke
Pavercsik Ilona
Perczel Erzsébet
Péterffy Judit
Plihál Katalin
Dr. Réti Lászlóné
Révai Zsuzsa
Sára Ágnes
Sárkány Mihályné
Dr. Simon Miklósné
Sonnevend Péterné
Sövény Zoltán
Szalai Gindl Rozália
Szente Péter
Takács Jánosné
Tolnai Lászlóné
Dr. Tornya Alice
Tóth Árpád
V. dr. Ecsedy Judit
Vajda Gábor
Dr. Vásárhelyi Judit
Dr. Velencei Katalin
Veöreös Enikő
Dr. Wojtilla Gyuláné
Zana Ferenc
Zarnóczkiné Héjjas Eszter

Szakalkalmazott II.

Antonya Zsuzsa
Babucsik Péter
Bangha Katalin
Barankay Bertalanné
Biegelbauer Pál
Borza Ferenc
Deli Györgyné
Demény Ottóné
Dobay Miklósné
Farkas Ágnes
Gál Júlia
Gyimesi Pál csop. vez.
Dr. Gyurján Istvánné
Hoffer Rezsőné
Homor Ferenc
Horváth Borbála
Horváth Lajosné csop. vez.
Horváth Tiborné
Kausay Tiborné csop. vez.
Kálóczy Lajosné
Láng Tiborné
Dr. Losonci Andrásné
Marillai Zsuzsa
Orvos Mária csop. vez.
Óvári Gézőné
Dr. Pálincás Györgyné
Pócsi Árpádné
Sajtós Endre
Samariay-Leölke Katalin
Sándor Erzsébet
Dr. Sándor Istvánné
Simon Jánosné
Somogyi Lajosné
Sopronyi János
Szabó Ervin csop. vez.
Szónyi Éva
Toma Imréné
Tomits Ottilia
Velich Sándorné
Dr. Vissi Gézőné
Wolf Magdolna
Zsigmondy Árpádné

Szakalkalmazott III.

Appel Károlyné
Balogh Andrásné
Bálint Nagy Tünde
Bánáti Istvánné
Bánfi Szilvia
Bán Katalin
Beleznai László
Beöthy Bertalanné
 a Rest. Labor vezetője
Béres Deák Lászlóné
Bódás Éva
Bókay Béláné
Bolgár Ferencné
Borsa Zsófia
Borsányi Ferenc
Borsányi Ferencné
Börzsönyi Judit
Branda Gyuláné
Búzás János
Csúcs Dalma
Czigler Mária
Dr. Debulay Imréné csop. vez.
Falvainé Szabó Edit
Farnady Lívia
Fodor Éva
Földessy Péter
Frank Ágnes
Gabányi Gézőné
Gál Ágnes
Gálos Gáborné
Gyorgyevics Tamásné
Hausenblasz Róbertné
Heissler Donátné Soós Ágnes
Herke Péter
Hernádi Lászlóné
Holtzinger Gáborné
Horváth Gyuláné
Horváth Pál
Horváthné Payer Berta
Dr. Jáky Lászlóné
Kaibinger Károlyné
Kalocsai László
Kasánszky Zsombor
Kálmán Péterné
Kereszturyné Jónás Mária
Kis Elemérné

Kiss Jenőné
Kocsy Lászlóné
Kozák Miklósné
Kricsfalussy Lászlóné
Lovászné Vona Katalin
Magyar Miklósné
Malek Magdolna
Nagy Péter
Nemeshanyi Hubáné
Dr. Nyáry Gálné
Palotás Endréné
Papp Andrásné
Papp Sámuelné
Patay Lászlóné
Pál Ágnes
Pásztor Rezsőné
Ravasz Erzsébet
Révay Rita
Dr. Rózsa Miklósné
Somorjai Olga
Somogyiné Gál Katalin
Dr. Susánszky Zoltánné csop. vez.
Szalay Márta
Száráz Györgyné
 (Németh Zsuzsanna)
Szénási Lászlóné
Szób Endréné
Takács Béláné
Tóthné Székely Ágnes
Urbán Gusztávné
Dr. Vajda Tádéné
Vajnai Sándorné
Varga Lajosné
Vladár Edit
Vizsolyi Gyuláné
Zölde Kornélia

Szakalkalmazott IV.

Antal Edit
Ábry Béláné
Ács Istvánné (Fajt Györgyi)
Balogh Márta
Barsin József
Bárdosy Éva
Bászler Katalin
Belencsik Lajos
Benkő József

Bozzay Éva
Csajkovits Józsefné
El-Nagashi Györgyi
Fodor Judit
Gömbös Lajosné
Haász Erzsébet
Heimlich István
Hódy János
Horváth Orsolya
Jáger Judit
Kádár László
Királyné Kutasi Éva
Kisfaludy Puha Györgyi
Komornyik Zoltánné
Korber Károlyné
Kőrösi Sarolta
Lakatosné Kuczka Heléna
Lányiné Hajdú Lívia
Mártonffy Attila
Németh Károlyné
Dr. Pál Albertné
Prepeliczay Györgyné
Radnóti György
Reichenberger Jánosné
Riba István
Sárosi Attila
Sefcsik Gyuláné
Silber Iván
Sinkó Pálné
Sóvári Ferenc
Szatmári Beatrix
Szilágyi József
Szilágyi Péter
Tarcsei Gáborné
Tatai András
Tibolya Istvánné
Tölgyesi Lászlóné
Török Sára
Várkonyiné Bleicher Ágnes
Vén Tiborné

Ügyintéző II.

Járvás Andrásné
Mihály Józsefné
Reisenleitner Lajosné
Török János

Ügyintéző III.

Balassa Jenőné
Bolgár Tamásné
Dr. Erényi Ivánné
Görgeiné Kovács Katalin
Herczeg Klára (Simon Istvánné)
Jenei Anna
Juhász Márta
Kovács B. Istvánné
Dr. Lakatos Lászlóné
Dr. Lugosi Andorné
Mencsik Pál
Nemere Zoltánné
Pap Béláné
Radies Lajos
Rákóczy Csabáné
Savanyó Rezsóné
Szász Jánosné

Ügyintéző IV.

Gaál Mária
Jánka Józsefné
Kiss Alice
Kléger István
Mohr Kálmán
Pintér Antalné
Szomolányi Elemérné
Vass Alajosné

Ügyviteli alkalmazott II.

Dr. Kovács Mihályné

Műhelyvezetők

Balázs Ferencné
Deutsch Dávid
Farkas Ottó
Fodor Béla
Geróly Józsefné
Horváth József
Mayer János
Mürschberger Ferencné
Németh Jánosné
Samkó Ferencné
Schmidka Ferenc

Stroh Tamásné
Szabó Istvánné
Tábori Györgyné

Szadmunkás I.

Bartókné Hajdú Erzsébet
Bujk Anna Mária
Csillag Ildikó
Dányi Gyula
Demjén Andrásné
Dózsáné Vörösváry Hajnalka
Fazekas Gáborné
Gajai Jánosné
Gáspár Istvánné
Gáspár Pál
Grineusz Ferencné
Hollós János
Horváth Miklósné
Horváthné Solymár Ildikó
Hörömpöli Andrásné
Járdai György
Klenczner Lászlóné
Koczka Katalin
Kucska Lászlóné
Kun Miklósné
Mazula Károlyné
Molnár Béla
Murányi Mihályné
Papp Árpádné
Pusztai Istvánné
Reczetár Kálmán
Rónay Éva
Siklós Gyuláné
Szendí Emma
Szűcs Károlyné
Tóth Tiborné
Törpényi Lajos
Zséli Lászlóné

Szadmunkás II.

Horváth Jenő
Mohar Márta
Molnár János
Ubornyák Katalin
Urbányi Vilmos

Betanított munkás I.

Balázsovics Mihály
Balogh Attiláné
Balogh Lóránt
Barnaföldi Gábor
Bartok Péter
Berey Béla
Boda Józsefné
Borsos Attila
Both Magdolna
Chapó Gertrúd
Csala József
Cservenka Ferenc
Csiki-Szász Gábor
Deák Sándor
Faltusz Jánosné
Hegyi Andrásné
Holczmüller József
Horváth Józsefné
Inotai István
Kalácska József
Kassai Lajos
Kiss Gábor
Kiss Gáborné (a. n. Kamasz Margit)
Koczkás Zoltán
Kovács Lajosné
Kőfalvi Gábor
Körmendi Miklósné
Krizka Györgyné
Kuczog Lajosné
Kurecz Antalné
Lőrincz Dezső
Pataki Gábor
Pusztai Ervin
Rásy Árpád
Sági Gábor
Somogyvári Gyula
Shupka József
Sutka Istvánné
Szép Sándorné
Szita Gábor
Szőke Józsefné
Tiszai István
Trencsényiné Varga Katalin
Várszegi Róbert

Betanított munkás II.

Chapó Márkné
Debreczeni Károlyné
Hajós Csabáné
Pillar Antalné
Scherer Rafael
Szerdai Tiborné

Kisegítők

Bán Józsefné
Berey Béláné
Boros Lajosné
Ernszt Mihályné
Hajdú Sándorné

Kuti Jánosné
Mayer Jánosné
Mészáros Mihályné
Mirki Györgyné
Pulai Károlyné
Rosta Jánosné
Szeles Árpádné
Tóbiás Jánosné
Urbauer Lászlóné
Varga Sándorné

Gépkocsivezetők

Bagóczy Béla
Rétháti János
Simon István
Szabó József

B) KÖNYVTÁRTUDOMÁNY ÉS MÓDSZERTANI KÖZPONT

Főigazgató-helyettes

Papp István

Osztályvezetők

Bereczky László
Gerő Zsoltné
Dr. Kamarás István
Dr. Katsányi Sándor
Pelejtei Tibor
Szente Ferenc

Főmunkatárs I.

Fodor András
Fogarassy Miklós
Dr. Károlyi Zsigmondné
Dr. Kövendi Dénes
Dr. Urbán László
Dr. Urosevics Daniló
a történelemtudományok kandidátusa

Főmunkatárs II.

Gereben Ferenc
Körtés Júlia
Dr. Nagy Attila
Nagy Lajos

Szakalkalmazott I.

Bartos Éva
Bárdosi Mária
Benkó Attiláné
Csapó Edit
Füle Sára
Havas Katalin
Dr. Kenyéri Katalin
Kiss Edit
Kulesár Szabó Ernő
Lakatos András
Mándy Gábor
Pál Tiborné
Rácz Ágnes
Sr. Skaliczki Józsefné
Stumpf András
Szabó László
Szinai Tivadarné
Táborossy Zoltán
Tóth Tibor
Törökné Jordán Katalin
Török Sarolta
Tremkó Györgyné
Vajda Kornél
Varga Ildikó

Szakalkalmazott II.

Bereczky Lászlóné
Feimer Ágnes
Freisinger Jenő
Hegyközi Ilona
Herboly Miklósné
Kglicsné Katona Rita
Kovács Lászlóné
Dr. Melegh Antalné
Dr. Merényi Ferencné
Pánzmán Péter
Sarlós Veronika
Dr. Tarr Lászlóné

Szakalkalmazott III.

Cavalloni Gyöngyi
Dr. Czinner Tiborné

Jávori Ferencné
Kovács Katalin
Moór Istvánné
Sándor Éva
Szabó Gáborné
Szende Lászlóné
Turi Katalin

Szakalkalmazott IV.

Halmai Szilvia

Ügyviteli alkalmazott I.

Kovács Árpádné
Dr. Pákh Tiborné

A KÖNYVTÁR ÁLLOMÁNYA

	Állomány 1978. dec. 31.	Gyarapodás 1979-ben	Folygaték 1979-ben	Állomány 1979. dec. 31.
Könyv ¹	1 915 793	24 859	198	1 940 454
Időszaki kiadvány ²	210 837	6 568	333 ³	217 072
Kézirat	522 274	18 103	—	540 377
Zenemű	110 944	3 359	—	114 303
Térkép	176 685	1 756	—	178 441
Kisnyomtatvány	2 128 274	45 138 ⁴	—	2 173 412
Szabvány ⁵	52 106	—	—	52 106
Szabadalmi leírás ⁵	14 921	—	—	14 921
Kép, metszet	235 806	7 843	—	243 649
Mikrofilm neg. (címléírási egység)	66 211	6 639 ⁶	—	72 850
Mikrofilm poz. (címléírási egység)	58 586	6 362 ⁷	—	64 948
Dok. negatív és diafilm (címl. egység)	11 846	70 ⁸	—	11 916
Hanglezem, hangszalag	7 261	466	—	7 727
Egyéb dokumentum	18 466	3 273	—	21 739
Összesen	5 530 010	124 436	531	5 653 915

Megjegyzések

1. A könyvraktár állomány 1978. dec. 31-én kötészeti egységben mérve 1 811 701 db volt, 1979. dec. 31-én 1 835 825 db.
2. Az időszaki kiadványok raktári állománya 1978. dec. 31-én kötészeti egységben mérve 248 226 db, továbbá 10 385 db csoportos feldolgozású időszaki kiadvány, 1979. dec. 31-én 255 268 kötészeti egység, továbbá 16 403 db csoportos feldolgozású időszaki kiadvány.
3. Továbbá 311 szórványszám.
4. Ebből kisnyomtatvány 25 397, csoportos feldolgozású, könyvformátumú hivatali és használati nyomtatvány 19 741. Utóbbiak 1978-ig a könyvállomány gyarapodásánál szerepeltek, az új Gyűjtőköri Utasítás értelmében 1979-től a Plakát- és Kisnyomtatványtár gyűjtőkörébe tartoznak. Ez az oka annak, hogy az 1979-es könyvgyarapodás feltűnően kisebb az előző évek gyarapodásánál.
5. Gyűjtésük 1978-tól megszűnt.
6. 705 629 filmkocka.
7. 843 494 filmkocka.
8. 2489 filmkocka.

AZ 1979. ÉVI GYARAPODÁS A BESZERZÉS MÓDJA SZERINT

Dokumentum	Vétel	Csere	Ajándék	Kötelesspéldány	Saját előáll.	Összesen
Könyv	3 442	2655	3 331	15 386	45	24 859
Időszaki kiadvány	957	834	302	4 475	—	6 568
Kézirat	7 270	6	10 793	—	34	18 103
Zenemű	453	32	481	2 376	17	3 359
Térkép	24	13	1 217	502	—	1 756
Kisnyomtatvány	893	1691	811	21 858	144	25 397
Hivatali és használati nyomtatvány ¹	—	—	—	19 741	—	19 741
Kép, metszet	3 290	141	375	4 004	33	7 843
Mikrofilm neg. (címl. egység)	—	—	34	—	6 605	6 639
Mikrofilm poz. (címl. egység)	1	2	—	—	6 359	6 362
Oktató diafilm (címl. egység)	—	—	—	70	—	70
Hanglemez, hangszalag	83	20	120	243	—	466
Egyéb	2 506	—	598	165	4	3 273
Összesen	18 919	5394	18 062	68 820	13 241	124 436

1. Könyv formátumú hivatali és használati nyomtatványok a Plakát- és Kisnyomtatványtár állományában. 1978-ig statisztikailag a „könyvek” rovatában szerepeltek.

A GYŰJTEMÉNYEK HASZNÁLATA 1979-BEN

Olvasóterem forgalma	Használók száma	Használt egységek száma
Beiratkozott olvasók	12 555	
Napi jeggyel olvasók	705	
Központi olvasóteremek		
könyvek	56 099	144 547
időszaki kiadványok	15 405	46 425
Különgyűjtemények		
Kézirattár	1 470	21 202
Régi Nyomtatványok Tára	844	3 733
Plakát- és Kisnyomtatványtár	204	210 000
Színháztörténeti Tár	471	68 210
Térképtár	188	3 878
Zeneműtár	914	3 904
Zárolt Kiadványok Tára	1 133	6 965
Összesen	76 728	508 864

A KÖNYVTÁR KIADVÁNYAI

1. *Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve 1976—1977.* (Fel. szerk.: Németh Mária) Bp. 1979. Egyetemi ny. 528. l.
2. *A magyar irodalom és irodalomtudomány bibliográfiája. 1976.* (Főszerk.: Pajkossy György) Bp. 1979. [1980.] Dabasi Ny. 458. l.
3. *Kurrens időszaki kiadványok. A Magyarországon megjelenő időszaki kiadványok bibliográfiája. 1976. 2. rész.* (Szerk.: Nagy Zsoltné) Bp. 1978. [1979.] 344. l.
4. *Magyar bibliográfiák bibliográfiája 1974—1976.* Fel. szerk.: Gajtkó Éva. Bp. 1979. 508. l.
5. *Móricz Zsigmond politikai vitái.* Szemelvénygyűjtemény. A Tudományos Ismeretterjesztő Társulat és az Országos Széchényi Könyvtár kiadványa. (Szerk. Nemeskéri Erika, Kovács Géza.) Bp. 1979. 96. l.
6. *Magyar Nemzeti Bibliográfia. Könyvek Bibliográfiája.* 34. évf. 1—24. szám + éves mutató.
7. *Magyar Nemzeti Bibliográfia. Zeneművek Bibliográfiája.* 10. évf. 1—4. szám.
8. *Magyar Nemzeti Bibliográfia. Időszaki Kiadványok Repertórium.* 34. évf. 1—12. szám + Supplementum/1977.

9. *Magyar Folyóiratok Repertórium*a. 1975/index.
10. *Hungarika Irodalmi Szemle. Külföldön idegen nyelven megjelent magyar vonatkozású könyvek és folyóiratcikkek válogatott bibliográfiája*. 9. évf. 1—4. szám.
11. *Külföldi Magyar Nyelvű Kiadványok. Külföldön magyar nyelven megjelent könyvek és folyóiratcikkek válogatott bibliográfiája*. 7. évf. 1—4. szám + éves mutató.
12. *Külföldi Társadalomtudományi Kézikönyvek. Országos Gyarapodási Jegyzék*. 1978/1—2. szám; 1979/1—2. szám.
13. *Az Országos Széchényi Könyvtár mikrofilm jegyzékei*. Új sorozat. Szerk.: Ónódy Miklós. — *Időszaki kiadványok* 2.
14. *OSZK Híradó*. 22. évf. 1—12. szám.

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ГОСУДАРСТВЕННОЙ БИБЛИОТЕКИ ИМ. СЕЧЕНИ В 1979 Г.

В продолжении этого года последовательно выполнялись те основные задачи, которые вытекают из самой функции национальной библиотеки. Ввиду изменения экономических условий особое внимание при этом было обращено на соблюдение требований рациональности работы и экономии. Впервые за долгие годы в этом году не произошло повышения численности состава сотрудников библиотеки. Вот почему начатый в 1979 году этап развития библиотеки можно оценить так: после экстенсивного роста начался период ее интенсивного развития. Нашей целью является усовершенствование работы служб, предоставляемых читателям и выполняющих их научные потребности за счет лучшего использования имеющихся возможностей и сохраняя при этом достигнутый уровень работы.

Трудности и проблемы в работе по-прежнему вытекают из запоздания передачи нам нового здания в Будапештском дворце. Это обстоятельство вызывает такие факторы, чрезвычайно затрудняющие работу библиотеки, как неудобство размещения рабочих пунктов в различных местах, частая транспортировка фондового материала из одного здания в другое. Только в Будапеште в настоящее время Библиотека им. Сечени размещена на 15 участках, причем почти половина ее фонда помещено в хранилищах, начиная с центрального здания, где находятся и читальные залы, и кончая хранилищами отдаленных объектов.

Комплектование

Фонд библиотеки в 1979 году увеличился на 24 859 томов книг, 6568 годовых тома периодических изданий, 18 103 рукописей и 74 906 прочих документов (музыкальное произведение, мелкопечатное произведение, микрофильм, грамофонная пластинка), итого: на 124 436 библиотечных единиц. (Подробно см. табл. 1—2.)

В этом году была выработана и вошла в жизнь новая Инструкция по профилю комплектования, а также начаты работы по определению приобретения вспомогательных пособий. Первым был подготовлен документ „Правила комплектования собрания хунгарики современных книг и периодических изданий“.

Работа по пополнению фонда недостающими ретроспективными изданиями хунгарики в рамках „Программы хунгарики“ была продолжена. В этом аспекте наиболее плодотворными следует считать исследования, проведенные, в частности, за границей, которые помогли приобрести хунгарiku в копиях.

Раскрытие фонда. Каталоги

Обработка текущего материала идет в ногу с комплектованием. Усовершенствования, введенные в деле обработки книг и периодики, уточнение типологических определений, а также инструкции разного характера оказали положительное влияние на уровень работы по раскрытию фонда. Ввиду того, что в Венгрии в 1982 году, как это предполагается, войдет

в силу новый стандарт библиографического описания печатных произведений, нами была проведена большая подготовительная работа теоретического характера в целях перехода на новую систему и лимита каталогов. 50 сотрудников библиотеки приняло участие в подготовительных курсах, организованных с целью освоения нового библиографического описания, базирующегося на системе ISBD. Важной теоретической деятельностью была разработка изменений по организации труда, целью которых было устранение параллельного Венгерской национальной библиографии библиографического описания, т. е. создание так называемой интегральной обработки материала. Наши специалисты приняли активное участие в разработке новых стандартов по библиотечному описанию, которые ведутся в рамках работы Бюро по стандартизации.

Специальные фонды (собрания рукописей, древних печатных произведений, музыкальных произведений, плакат и мелких печатных произведений, а также карт и документов по истории театра) продолжили свою традиционную исследовательскую работу по раскрытию материала. В 1980 г., как это предполагается, будет завершено составление рукописи дополнительного печатного тома каталога латинских кодексов, хранящихся в Отделе рукописей. В этом году была начата работа по созданию каталога латинских рукописных томов нового времени. Результатом этой работы широкого масштаба явится выпуск в свет 10—12 томов печатных каталогов. Отдел древних печатных произведений готовится к изданию печатный каталог зарубежных произведений XVI века.

Среди исследовательской работы Отдела музыкальных произведений отметим создание документированного собрания музыкальных грамофонных пластинок, изданных в Венгрии, что является важным вспомогательным пособием в деле ретроспективного пополнения фонда. (Систематический сбор музыкальных грамофонных пластинок был начат библиотекой в начале 1960-ых годов.)

Библиографическая работа

В рамках системы Венгерской национальной библиографии систематически издаются библиографии текущих изданий, вскрывающие книги, музыкальные произведения, а также анализирующие статьи текущих периодических изданий. (Новоизданные географические карты дважды были освещены Библиографией книг в приложении.) Библиография книг Венгерской национальной библиографии, базирующаяся на системе UNIMARC стремится сделать издание как можно более полным, включила в него обработку книг, серийных изданий и той периодики, начало выпуска которой падает на данный год. Все включенные в Библиографию книг издания выпускаются в Венгрии. В результате обработки материала на ЭВМ, начатой в 1978 году, число рекордов, введенных в базис данных Венгерской национальной библиографии, достигло приблизительно 43 000, из этого 15 000 самостоятельных произведений, и 28 000 аналитических описаний. Указатели ISBN и ISSN, а также справки на английском, немецком и русском языках, включенные в библиографию, облегчают ее пользование. На повестке дня стоит реформа библиографии, регистрирующей статьи текущих периодических изданий: рост их числа не позволяет осуществить их полный охват в одном издании. В будущем предполагается ограничить это издание лишь обработкой статей по общественным дисциплинам.

Два выпуска библиографии „Хунгарика“ систематически дает список книг и журнальных статей, напечатанных за границей на венгерском языке (Külföldi Magyar Nyelvű Kiadványok) Зарубежные издания на венгерском языке, а также статей, имеющих отношение к Венгрии, изданных за рубежом на иностранном языке (Hungarika Irodalmi Szemle) Литературный обзор хунгарики.

В течение года вышел в свет второй том годовой библиографии венгерской прессы 1976 года, зарегистрированной периодике вторичного характера (периодике-секундер). Таким образом, вместе с первым томом было зарегистрировано более 3000 данных текущих периодических изданий.

В ретроспективной библиографической работе наиболее значительным следует считать передачу в печать первого тома „Венгерской литературы“ из серии „Венгерского книгопечатания 1921—1944 гг.“. В издательство „Академия“ была также сдана рукопись второго тома издания „Древние венгерские печатные произведения“, охватившего период с 1601 по 1635 годы.

Сбор данных о венгерских печатных изданиях 1712—1800 гг. был продолжен, в первую очередь, за границей. В настоящее время мы располагаем данными о приблизительно 115 000 экземплярах.

В рамках „Программы хунгарика“, одной из основных целей которой является библиографическая регистрация, удалось приступить к новым работам, как например, по библиографической фиксации венгерских авторов и произведений, выпущенных до 1801 года, а также к работам по библиографии прессы.

Результатом деятельности по составлению отраслевых библиографий явилась подготовка к печати первого тома „Библиографии венгерской литературы и литературоведения“, охватившего материал 1976 года. Этот том будет выпущен в начале 1980 г.

Библиотека продолжает принимать участие в работе составления международных библиографий, а также в информационных системах (RISM, ISDS, АСРПИ, IBNB), куда систематически посылает данные по Венгрии.

Отдел по обслуживанию читателей

Записанные в библиотеку почти 12,5 тысяч читателей посетили ее 76 тысяч раз и использовали около полмиллиона библиотечных единиц. (Такое высокое число использованных единиц объясняется особенностями Собраний плакатов, мелких печатных произведений и рукописей, где каждое мелкое печатное издание или рукопись принимается за одну библиотечную единицу.)

Ввиду того, что удовлетворение значительного количества запросов читателей связано с перевозкой литературы из далеко расположенных хранилищ, что влечет за собой значительное повреждение фонда, нами предусмотрено в плане на будущее значительно ограничить читательскую службу. Цель предусматриваемых мероприятий сводится к тому, что там, где есть возможность удовлетворения запроса читателя другой библиотекой, этот запрос не должен обременять национальную библиотеку. С осуществлением этого плана национальная библиотека смогла бы лучше концентрировать свои силы на осуществление своей основной и первичной задачи, а именно, обслуживание читателей, ведущих научно-исследовательскую работу.

В области справочно-библиографической работы, касающейся, в основном, венгерской литературы и истории, библиотекой составлялись письменные информации, а в многих случаях, по желанию читателя, были проведены исследования в области литературы и составлены библиографические списки.

Кроме читателей, в нашей библиотеке побывало в течение года почти тысяча посетителей, половину которых составили иностранцы.

Библиотеку-музей в Зирце, находящуюся в ведении нашей библиотеки, в этом году посетило 63 000 человек. После двухлетнего перерыва нам удалось снова открыть библиотеку-музей в Дёндебше на ее первоначальном месте, в здании францисканского монастыря, перестроенного заново.

Хранение и охрана фонда, репрография

Уже в течение долгого периода времени хранение фонда характеризуется его разобщенностью: значительная часть фонда хранится в наполовину готовом здании. Хранилища существуют и в других местах. Поддержание связи между ними и транспортировка материала требуют отдачи значительной энергии как в рабочей силе, так и средствах.

В таких условиях особое внимание надо уделить обеспечению безопасности и охраны фонда. К сожалению, до переезда в новое здание нельзя в значительных размерах повысить объем работ по переплету книг, консервации и реставрации. Для компенсации такого положения и в целях достижения прогресса нами были использованы другие переплетные мастерские и введены в области реставрации новые, более современные методы работы.

В рамках программы перевода материала на микрофильм, целью которой является охрана фонда библиотеки, было заснято около 1,75 миллионов страниц газет, 350 000 документов отдельных фондов и, кроме того, 1,6 миллионов страниц составили снимки на позитивных пленках, предоставленные читателям. Благодаря введению новой линии аппаратуры в этом году удалось выпустить уже значительное количество микрофишей: было заснято 30 000 журнальных страниц.

Уровень репрографии удалось поднять за счет приобретения некоторых новых машинных установок. Полиграфический отдел борется со множеством трудностей объективного характера. Дальнейшее его развитие стало невозможным из-за нехватки места. Ограниченность мощности не дает возможности отделу идти в ногу с количественным и объемным ростом изданий библиотеки.

Межбиблиотечные (центральные) службы

Прием прибывающих обязательных экземпляров, в результате из года под возрастающего их числа, означает все более серьезную проблему. В сравнении с 1977 г., в 1979 году доля прибывших обязательных экземпляров составила 122 процента. Из полученных 1,3 миллионов обязательных экземпляров 1,1 миллиона подлежало распределению среди библиотек страны, остальные же оказались лишними экземплярами.

В результате деятельности Бюро ISBN и ISSN 95,9% изданий профессиональных издательств было выпущено с отметкой номера ISBN. Число периодических изданий, снабженных номером ISSN приблизилось к 6000.

На основе заявок, сделанных 132 отечественной библиотекой в Центральном каталоге иностранных книг было зарегистрировано 182 000 данных. В каталоге было размещено 95 000 карточек, число информации, предоставленных отделом равно 19 тысячам.

В Центральном каталоге зарубежных периодических изданий было зарегистрировано 77 000 новых карточек. Число информации: 12 000.

Работы ретроспективного справочника (Зарубежные журналы, сохраненные в венгерских библиотеках с XII в. — 1970 г.) продолжают с изданием препринтов, выданных для принятия к сведению других библиотек. В этом году соответственно принятому международному порядку определением, нами определен профиль центральных каталогов книг и зарубежных журналов. В результате этого приблизительно 12 000 данных был перевед из каталога книг в каталог журналов.

В рамках центральной инвентаризации отечественных библиотек мы связались с центральными центрами и начали сбор данных.

В Отдел межбиблиотечного абонемена поступило 22 000 отечественных запросов, из них 11 500 нам надо было переслать в качестве запроса за границу. До конца года из них было положительно удовлетворено 85,7%. Мы получили 55% документов в копиях. Нам удалось удовлетворить приблизительно 2000 запросов, сделанных из-за границы то есть выполнить их на 83,5%. В целях экономности и быстроты мы старались децентрализовать работу межбиблиотечного абонемена и теперь наша библиотека все более выполняет функции отечественного методического руководящего центра. В решении этой задачи большую помощь оказывала консультативная комиссия, созданная в 1978 г.

Изменение многочисленных обстоятельств (напр. уменьшение участия в обязательных экземплярах), а поставление экономических точек зрения на первое место делали необходимым пересмотр системы межбиблиотечного обмена. В будущем эту деятельность следует в основном подчинить целям комплектования нашей библиотеки, и в меньшей степени оформлять так наз. транзитный обмен, финансирование которого лежит на плечах библиотеки. (Всего лишь около 20% по обмену к нам поступившего материала взят в фонд Государственной библиотеки им. Сечени, остальная часть была распределена среди остальных библиотек.) Однако в дальнейшем желаем снабжать книгами этнические группы нашей страны и соседних зарубежных стран. — В течение этого года число книг, отправленных на границу было 24 000, а число полученных — 18 000.

Центром лишних экземпляров было распределено 23 000 томов 119 отечественным библиотекам. Число примененных лишних томов составляло всего лишь 13 000, но наша библиотека играла важную роль в перераспределении книг, фактически не проходивших через нее. Число книг, помещенных в депозитарной библиотеке — 12 000.

Развитие. Внедрение вычислительной техники

В переднем плане нашей работы стояли: разработка интегральной обработки книг внутри библиотеки, дальнейшее развитие машинной системы Венгерской национальной библиотеки, использование рекордов ВНР. (Эксплуатация совокупности данных на магнитной ленте, создание обменной ленты, решение центрального снабжения библиотек каталожными карточками и т. д.) Мы занимались вопросом издания с помощью ЭВМ текущего спуска местонахождения зарубежных периодических изданий в венгерских библиотеках с целью выявления возможностей отечественного использования международных систем (напр. ISDS).

Участие в отечественных и зарубежных системах информации

Мы участвовали в теоретической подготовительной работе отечественной информационной системы общественных наук. Наша участие в Международной системе научной и технической информации (МСНТИ) стран-членов СЭВ так на оперативном, как и на теоретическом уровне — значительное. Наши специалисты взяли на себя большую роль в работах стандартизации, а также в создании третьего этапа АСРПИ (Автоматизированная Система Регистрации Периодических Изданий). В тесной связи работ АСРПИ мы принимали участие в работе системы ISDS в Париже. (International Serials Data Systems). Нами была осуществлена работа в первую очередь организационная и подготовительная в международной организации ИНТЕРИНФОРМКУЛЬТУРА, являющейся системой информации культуры и искусств стран-членов СЭВ, и в которой наша библиотека действует как национальный координационный центр.

Международные отношения

Наша библиотека имела тесные трудовые связи с национальными библиотеками социалистических стран. Экспертные комиссии действовали в трех планах: 1. строение библиотечных фондов, 2. национальная библиография, 3. МБА и центральные каталоги. Очередная конференция по комиссии по работе строения фондов составлялась в Будапеште, в Библиотеке им. Сечени. Тема конференции была: „Формирование отечественных документационных базисов национальных библиотек и проблемы собрания патриотики“. В рамках общих научных исследований д-р Золтан Хаваша, заместитель главного директора библиотеки написал реферат под заглавием: „Национальная библиотека как центр научных исследований“. Этот реферат был подготовлен для сборника „Тенденции и перспективы развития национальной библиотеки социалистического типа“, составленного Государственной библиотеки им. Ленина.

Мы имеем персональные отношения с 13 институтами-партнерами из 6 социалистических стран (кроме Румынии). С связи с этим возможны путевки с целью обмена опытом, а также научные исследования на месте — прежде всего изыскание и приобретение патриотики.

В рамках сотрудничества в текущем году 67 работников нашей библиотеки побывали в социалистических странах, из них 15 людей принимали участие на конференциях. Мы принимали 37 библиотечарей из социалистических стран, в среднем на одну неделю.

28 наших сотрудников поехали в командировку в западные страны, из них 11 людей участвовали на конференциях. 7 людей проводили месяц или больше времени за границей. На съезде ИФЛА в Копенгагене от имени Библиотеки им. Сечени принимал участие Петер Зирц, заместитель главного директора. Наши отношения с Центром ISDS в Париже являлись тесными: Ю. Сильваши участвовала в работе организации в качестве вице-президента Совета Директоров ISDS. Кроме упомянутых мы имели связи с многочисленными международными организациями (AIBM, ISO, Центр ISBN, SIBMAS, ICOM, IASA, IADA).

В связи с зарубежными командировками большое внимание уделяется изысканию и приобретению хунгарики. Это отражается в числе дней, проведенных работниками библиотеки за границей: если в 1974 году время, потраченное на исследование хунгарики, составило 16,1% всего времени, то между 1975—79 гг. это время достигало 35—49%.

THE ACTIVITY OF THE NATIONAL SZÉCHÉNYI LIBRARY IN 1979

Being a national library, we have been fulfilling the duties resulting from this basic function. Economic conditions have changed, therefore our economic possibilities were limited to a greater extent this year. It is the first time since long that the number of the employees has not been increased. Consequently, we consider this period beginning with 1979 as a period of intensive development after an extensive one. Our aim is to bring library services up to date and to satisfy scientific requirements much better at the given level of possibilities.

Our problems and difficulties are caused by the notorious delay in completing the building of our new residence in the Buda Castle. Scattered and inappropriate situating of our different offices, frequent conveyance of the books between the various buildings are some of the factors which make functioning extraordinarily difficult. At present, different branches of the Széchényi Library can be found in 15 different places in Budapest with more than the half of its holdings in places other than the central building where, for instance, the reading rooms are situated.

Acquisition

In the year 1979 the holdings of the library has been increased by 24,859 volumes of books, 6,568 volumes of periodicals, 18,103 manuscripts and 74,906 other documents (music works, maps, small prints, microfilms, LP records), i.e. altogether by 124,436 items. (For a detailed analysis cf. figs. 1—2.)

The new Acquisition Code has been introduced this year and its complements has begun to be elaborated. First, the document entitled "Directives on Hungarica Acquisition of Modern Book and Periodical Collections" has been issued.

In the frame of our Hungarica Program, we continued the retrospective supply of missing documents for our Hungarica collection. This year, especially some research trips abroad proved successful in helping to acquire photocopies of Hungarica documents.

Processing. Catalogues

Current processing went parallel to acquisition. Processing of books and periodicals was improved by modernizing the course of work, by more exact typological approach to documents and by some other regulations. Regarding the fact that a new bibliographic standard is about to be introduced in Hungary in 1982, considerable theoretical preparation has been made as to the adjustment to the new system and as to the closing of the old catalogues. 50 of our colleagues have taken part in the training course to learn the new bibliographical system based on ISBD. It was an important theoretical activity to elaborate those organizational modifications the purpose of which was to eliminate processing in the Cataloguing Department parallel to that of the National Bibliography, i.e. to bring about the so-called integrated processing. Our experts have taken a considerable part in elaborating the new standards of processing in the frame of a project carried out by the National Standard Bureau.

Special collections (MSS collection, departments of old books, music works, posters and small prints, maps, theatre documents) went on with their traditional processing work. The supplement to the printed catalogue of the Latin codices in the MS collection will presumably be ready in 1980. This year the cataloguing of the modern Latin MS volumes has begun. The result of this enormous work will be a printed catalogue in approximately 10 or 12 volumes. The Department of Old Books is preparing for press the catalogue of 16th century foreign publications. Of the processing activities of the Music Department mention must be made of the preparation of a catalogue of Hungarian music LP records which will be an important auxiliary for retrospective supply. (Our library began collecting music LP records systematically only at the beginning of the 1960s.)

Bibliographical activity

Current bibliographies of books, music works and articles in periodicals have been continuously published in the frame of the Hungarian National Bibliography System. (Maps issued in Hungary have been published twice in a supplement to the Bibliography of Books.) Books, series and newly founded periodicals published in Hungary have been treated completely in "Hungarian National Bibliography: Bibliography of Books" based on the UNIMARC system. As a result of the computerized processing introduced in 1978, the number of records stored in the data basis of the Hungarian National Bibliography is about 43,000, of which 15,000 are original works and 28,000 are analytical descriptions. For practical purposes, ISBN and ISSN indexes were added to the Bibliography and the instructions were given also in English, German

and Russian. A reform concerning the current bibliographical registration of articles published in periodicals was put to the agenda, as quantitative growth makes it almost impossible to comprise the whole amount of the articles in a single publication. According to our plans, this publication will comprise social sciences only.

Books and articles published abroad in Hungarian and publications related to Hungary have been processed in two Hungarica bibliographies, *Külföldi Magyar Nyelvű Kiadványok* (Foreign Publications in Hungarian) and *Hungarika Irodalmi Szemle* (Hungarica Literary Review).

Volume 2 of the annual press bibliography of 1976 registering periodicals of secondary importance was published this year. Together with volume 1 it contains the data of more than 3,000 periodicals.

The outstanding event of our retrospective bibliographical activity was that Volume VII of the series *Magyar Könyvészet 1921–1944* (Hungarian Bibliography 1921–1944) which comprises Hungarian literature, has been sent to press. At the same time the second volume of *Régi Magyarországi Nyomtatványok* (Old Hungarian Prints) comprising the period between 1601 and 1635 has been handed over to the publishers.

Collecting data of Hungarian books published between 1712 and 1800 has continued, especially abroad. We have data about approximately 115,000 copies from the above period.

New activities have been launched in the frame of our Hungarica program —one of the fundamental purposes of which is bibliographical registration—such as the registration of the works and authors before 1801, and a press bibliography.

As a result of our special bibliographical activities, the first volume of *A Magyar Irodalom és Irodalomtudomány Bibliográfiája* (Bibliography of Hungarian Literature and Literary Science) has been finished and will be published early 1980; it contains the material of the year 1976.

We have taken part in the international bibliographical programs and information systems (RISM, ISDS, ASRPI, IBHB) which we supply regularly with data.

Readers' and Reference Service

Our library was attended by 12,500 enrolled readers using approximately half a million library units 76,000 times. (The considerably high number of library units results from the fact that in the Department of Posters and Small Prints and that of MSS each print or hand-written letter is considered a library unit.)

As the fulfilment of the readers' requests very often means the transportation of the holdings from remote stocks which may result in the damage of the copies, we are planning the limitation of our documents' and information services to a greater extent. These measures are to serve the purpose that those requests which can be fulfilled by other libraries should not be directed to the National Library. In this case the National Library could concentrate on its primary functions as well as on scientific research.

Our Reference Service has given information mainly about Hungarian literature and history and compiled bibliographies at the readers' requests.

Besides the readers, our library has been visited by about 1,000 visitors the half of whom came from abroad.

The Library Museum at Zirc sponsored by our library was visited by 63,000 visitors. After two years the Library Museum at Gyöngyös has been opened to the public in its original but restored place, in the Franciscan monastery.

Storing. Holding Protection. Reprography

For a long time, storing is characterized by divided deposition, i.e. some parts of the holdings are placed in the new, still unfinished building and the rest in different other places. The upkeep of contact and the transportation absorb great energies in manpower as well as in equipment.

In circumstances like this, more attention has to be paid to the security and protection of the holdings. Unfortunately, binding, conservation and restoration

capacities cannot be increased considerably before moving in the new building. We tried to counterbalance this by using external binding capacities and by introducing new and modern techniques in restoration.

In the frame of the holdings protective microfilming program, about 1.75 million pages of newspapers have been microfilmed. From documents of special collections 350,000 photos have been made. The number of the positive reading films handed over to Reference Service amounts to 1.6 million pages. This year the production of microfiche by the new assembly line was considerable: 30,000 pages were filmed.

The level of reprographic services has been raised by introducing some new equipments. But the activity of the Department of Reprography is hindered by such objective difficulties like lack of further space. The capacity of the department cannot meet the requirements caused by the increase in number and quantity of the publications of the Library.

Interlibrary (Central) Services

The distribution of the legal deposit copies — on account of their ever increasing number — becomes a more and more difficult task. The proportion of the deposit copies in 1979 is 122 per cent as compared to 1977. 1.1 million of the 1.3 million copies were distributed to the major libraries of the country, the rest proved to be surplus.

As a result of the activity of the ISBN and ISSN Office 95.9 per cent of the publications issued by publishing houses appeared with imprinted ISBN number. Periodicals with ISSN number amount to 6,000.

182,000 data were registered in the Union Catalogue of Foreign Books according to reports from 131 libraries. 95,000 cards were arranged in the catalogue. Information was given in 19,000 instances this year.

77,000 new data were registered in the Union Catalogue of Foreign Periodicals. Here in 12,000 instances was given information. Preprints were circulated for the preparation of the retrospective catalogue of foreign periodicals available in Hungarian libraries from the beginnings to 1960. This year we have re-formulated the profile of the Union Catalogue of Foreign Books and Periodicals in accordance with the internationally accepted definition of periodicals. Consequently, about 12,000 data have been transferred to the periodicals' catalogue.

In the frame of the central registration of Hungarian libraries we made contact with network centres and began collecting data.

Out of 22,000 loan requests from the country we had to forward about 11,500 abroad. Up to the end of the year 85.7 per cent of these requests were fulfilled. 55 per cent of the documents were sent in reprographic form. 83.5 per cent of the approximately 2,000 requests from abroad were fulfilled by our library. Meanwhile we strive to decentralize interlibrary lending for reasons of economy and speed. Our library tends to take over the tasks of a methodological centre. The consultative committee established in 1978 plays an important part in this.

Certain changes in the possibilities of the International Exchange Service (e.g., their share in the legal deposit copies has diminished) and the afore mentioned economic aspects have resulted in the re-examination of our international exchange activities. This activity should serve, first of all, as a source of the acquisition of our library, and we have to reduce transit exchange in favour of other libraries the expenses of which are charged to our account. (Till now, only about 20 per cent of the material sent to us was kept in the National Széchényi Library's possession, the rest was distributed to other libraries.) At the same time, we wish to go on supporting both Hungarians living abroad and national groups living in Hungary with books in their mother tongue. This year 24,000 volumes of books were exported and 18,000 were imported by the Service.

The Duplicates Centre has distributed 23,000 volumes to 119 libraries of the country. The number of the books received by the Centre was only 13,000 but it played an important intermediary role in the redistribution of the duplicates without having the books proper in hand. The number of the books deposited in the storage library amounted to 12,000.

Development. Automation

Among developing activities mention must be made of the elaboration of integrated processing methods in the library, the further development of automation, and the further utilization of Hungarian National Bibliography records (data basis on magnetic tape, introducing the exchange of tapes, central supply of catalogue cards, etc.). We have considered the problems of computerizing the union catalogue of foreign periodicals in Hungarian libraries, looking for ways by which international systems (ISDS) could be utilized.

Partaking in the national and international information systems

We have taken part in the preparatory activities of the national social science information system. Our part was also important in the International Scientific and Technological Information System of the COMECON countries on the operative as well as on the theoretical level. Our experts had their shares in the standardizing activities of this system and in bringing about the 3rd phase of ASRPI. In close connection with our ASRPI activities, we took part in ISDS (International Serials Data System) having its headquarters in Paris. We also participated in the activities of Interinform-kultura, cultural and artistic information system of COMECON, in which our library is a national centre of coordination.

International relations

We have continued to be in close contact with the national libraries of the socialist countries. Committees of experts have been functioning in the following fields: (1) acquisition, (2) national bibliography, (3) interlibrary lending and union catalogues. The committee dealing with acquisition problems held its regular conference in the National Széchényi Library in Budapest. Its subject was: "Shaping the inland document basis of the national libraries and the problems of patriotic collection". In the framework of the joint scientific research, dr Zoltán Havasi, deputy director-general has written a study entitled „The national library as a scientific research centre” for a collection to be edited under the title of "Tendencies and prospects of the development of the national libraries of socialist type" by the Moscow Lenin Library.

We maintain expert exchange relation with 13 institutions of 6 socialist countries (except for Romania). In the frame of this exchange there is a possibility for numerous trips for exchange of working methods as well as for scientific research, especially patriotic research.

This year 67 of our colleagues have visited socialist countries 15 of whom visited conferences. We have received 37 librarians from these countries for an average period of a week.

28 of our colleagues have visited Western countries, 11 of whom participated in scientific conferences. Of these, 7 spent a month or a longer time abroad. In Copenhagen in the Assembly of the IFLA, Péter Zircz, deputy director-general represented our library. We had close connections with the Paris ISDS Centre, Mrs Szilvássy has worked as Vice President of the ISDS Central Board. Besides the organizations mentioned above, we have contact with numerous others (AIBM, ISO, ISBN, SIBMAS, ICOM, IASA, IADA).

For a long time much emphasis is laid on Hungarica research during visits abroad. This fact is reflected in the number of the days spent abroad: the proportion of time spent by Hungarica research was 16.1 per cent in 1974 while in the period between 1975 and 1979 this number reached 35–49 per cent.